…УДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

…УРЯАД ҮНЭН

Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй орган

…37) | 1963 оной мартын 30, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин «Дружба» колхозой Нарин Хүшуун гэжэ нютагта Пурбо Надмитовна Чимитовагай отара байрладаг. Энэ отарынхид 615 эхэ хонитой юм. Мүнөө эндэ 517 хурьган абтаад, тобир тарганаар түлжүүлэгдэжэ байнхай. Нүхэр Чимитова үшөө ерээд хурьга абахаар хүлеэнэ. Зураг дээрэ: П. Н. Чимитова хурьгадта үбһэ үгэжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

КОММУНИСТНУУДЫЕ …ЭЛЖЭ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

…Коммунис …съезд боложо, …ограмма болон …Уставаар жэл …эгдэбэ. Комму…тайгаар бай… партиин хү… улам саашадаа …ажахын бо…уулалтын бү…уудта партий…дай шиидхэхы …олгогдохо зэр… XXII съезд …

…Программа бо…дэри болгон, …олонхи пар…ууд партида …ариһан хүн …онһэхиһээ онсо …андажа, парти… хүдэлмэришэ…, совет ин… түлөөлэгшэ…лай ударни… шэлэн аба…ахан үнгэрэг… областной пар… нэгэ мянга …хүн партиин …уд болгогдон …гэжэ респуб… организаци…мунистнууд бү…

…оройһон нүхэд, …уд болбол ажа… дүй дүршэл …үй, коммуниз…ун гүнзэгыгөөр …зон байна ха …парти залуу …тото партийна …шэгүйгөөр са…үмүүжүүлхэ, тэ…-ленинскэ бэ…элүүлхэ хэ… хандуулдаг. …организацинуу…, шиидхэхы …коммунистнуу…уу коммунист…гын хэмжээн… залуу комму…ин гэшүүдтэ …хүмүүжүүлхэ, …талаар хатуу… партийна орга…рал оролдол…гохо шухала» …Уставта оруулаг… тухайда пар… дээрэ хэһэн …Р. Козлов тэм…

…истнуудые хү…урахана шиид…имэ бэлээр …ог гэжэ һа…. Коммунизм …үнэхөөр кадр…үмүүжүүлхэ ту… юм.

…Энэ эрилтые …ин организаци…уу коммунист… хүмүүжүүл…хангалтатайгаар …коммунистнуудай … гадна, залуу … партиин гэ…үдтай тусгаар …хүдэлмэри эрхил… организацинууд …

городуудташье, мүн хүдөө нютагуудташье ушее олон тоологдоно.

Партиин райномууд, үйлэдбэриин управленинүүдэй парткомууд, предприятинуудай, колхозуудай болон совхозуудай парткомууд болон партийна эхин организацинууд залуу коммунистнуудые, партиин гэшүүдтэ кандидадуудые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхаралтайгаар хандажа, тэдэниие КПСС-эй Уставай эрилтэнүүдтэй һайнаар танилсуулха, яахадаа тэдэнэр ажалдаашье, ажабайдалдаашье ульгэр жэшээ харуулжа, партийнабэшэ хүнүүдые дахуулан ябаха зэргэтэйб гэжэ залуу коммунистнуудта ойлгуулжа үгэхэ уялгатай. Залуу коммунист бүхэн партийна даалгабаритай байха зэргэтэй. Зүгөөр тэдэнэртэ партийна даалгабари үгэхэдөө, хүн бүхэнэй өөрын шадабари, мэргэжэл, эрдэм бэлэдхэл заатагүй хараада абтаха ушартай.

КПСС-эй райкомууд, жэшээнь, Улаан-Үдэ городой райкомууд залуу коммунистнуудай тусгаар һуригуули нээжэ, эндэ һара бүридөө нэгэ гү, али хоёр удаа партийна байгуулалтын, КПСС-эй Программа болон Уставай шухала асуудалнуудаар хөөрэлдөө, элидхэл үнгэргэдэг, партийна хуушанай гэшүүдтэй, партийна хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзалга эмхидхэдэг. Энэ хадаа залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлгэдэ угаа туһатай.

Партийна комитедүүд, партбюро хирэ хирэ болоод лэ залуу коммунистнуудые, партиин гэшүүдтэ кандидадуудые өөһэдтөө дуудажа асаржа, тэдээнтэй аятай зохидоор хөөрэлдэхэ, юу хэжэ, соёл сурталай талаар тэдэнэй ямар хүдэлмэри хэжэ байһаар һонирхохо, партиин Программа болон Устав хэр шудалжа тэдэнэй байһые мэдэжэ абаха зэргэтэй.

Партийна организацинууд хүдэлмэрилжэ байгаа ажалдань залуу коммунистнуудта түрүү үүргэ дүүргүүлхэһээ гадна, мүн тэдэниие ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулхые, эмхидхэлэйшье, соёл сурталайшье талаар партитай нягта холбоотой болоһыень тэдэнэртэ һайса ойлгуулжа үгэхэ ёһотой. Зүгөөр даагдахагүй ехэ даалгабари, барагдашагүй ниитын хүдэлмэри дүршөөдүй ябаһан залуу коммунистнуудта үгэжэ болохогүй.

Залуу коммунистнуудые, партиин гэшүүдтэ кандидадуудые ургуулан хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон тэсэмгэйгээр, айхабтар хёрхо наринаар хандаха шухала. Имагтал өөдэтэй һайн хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ябуулагдаагүй, тэдэнэй марксистско-ленинскэ һургаалда хэнэйшье анхарал табяагүй байһан ушарһаа зарим кандидадууд саг болзор соогоо партида орожо шададаггүй. Иимэ ушар олохон лэ үзэгдэдэг. Энэ баримтаһаа партийна райкомууд, парткомууд болон партийна организацинууд зүб тобшолол хэжэ, залуу коммунистнуудые, партиин гэшүүдтэ кандидадуудые хүмүүжүүлхэ хэрэгые эрид һайжаруулха уялгатай.

ТАРИЛГЫН АМЖАЛТА ЮУНҺЭЭ ДУЛДЫДАХАБ?

ТЕХНИКЭ, МЕХАНИЗАТОРНУУДҺАА!

★ ★ ★

Саг хүлеэхэгүйл

Үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай болон парткомуудай секретарьнарай Москвада болоһон зүблөөн дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэ Хориин управлениин ажахынуудта үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэжэ, хабарай тарилгада эрхим һайнаар бэлдээд, орооһо тараанай үндэр баян ургаса абаха тушаа хэмжээнүүд хараалагдажа байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, орооһо тараанай элбэг баян ургаса абахын тулада нэн түрүүн тарилгадаа бүхы талаһаань эрхимээр бэлдэжэ, энээндэ бии байһан дудагдалнуудые дары усадхаха хэрэгтэй байһаниинь элитэ. Тиимэһээ эдэ үдэрнүүдтэ партийно-гүрэнэй хиналтын органуудта туһалхаар эмхидхэгдэһэн олониитын бүлэгүүд колхоз, совхоз бүхэндэ ябаад, хабарай тарилгада бэлэдхэлые һайнаар шалгажа, дутагдалнуудыень дары усадхаха хэмжээ абана.

Тээсгэн Чисаанын совхоздо партийно-гүрэнэй хиналтын органдо туһалха бүлэгэй гэшүүд: М. Г. Житихин, Ж. Д. Чимитов, Ц. Б. Золтоев гэгшэд эндэхи гурбан отделенинүүдэй хабарайнгаа тарилгада хэр зэргэ бэлдэжэ байһаниие шалгаа. Энэ шалгалтаар ехэхэн дутагдалнууд элирүүлэгдэһэн байна.

Тус асуудалаар колхозой партийна комитедэй тусхай зүблөөн зарлагдажа, тэндэ отделенинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд уригдаад, шалгалтаар элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые яажа түргэн усадхахаб, хабарай тарилгада эрхимээр бэлдэхын тула үшөө юу хэхэ ёһотойб гэжэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Илангаяа совхозой 6-дахи отделенидэ (эрхилэгшэнь Б. Доржиев, агрономынь Х. Ундонов) хабарайнгаа тарилгада тон муугаар бэлдээ гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, бүхы үрэһэ хүрэнгын ехэнхинь хүсэд сэбэрлэгдээгүй, тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй байшоо. Үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэхэ хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэжэ, түргэн бэлэн болгохо тухай нүхэр Ундоновто урда тээнь хэдэ дахин хэлэгдэһэн, дурадхагдаһан байбашье, бодото хэмжээ абаагүй. Таряа сэбэрлэхэ машинанууд тон бүтээсэ багатайгаар ашаглагдана. Үрэһэндэ хаагдаһан орооһоной тоо бүридхэлшье ёһоор абтаагүй, хэды шэнээн хүрэнгын бии, хэды шэнээн үшөө дутаха байһаниие мэдэнэгүй.

Нэгэдэхи отделенидэ (эрхилэгшэнь Б. Ринчиндоржиев) машина техникэ, илангаяа тракторнуудай, заһабарилга болошогүйгөөр унжагайрна. Тарилгада хабаадаха 14 тракторай оройдоол 10-ниинь бэлэн болонхой нэрэтэй. Мүн хүдөө ажахын бусад машина, зэмсэгүүдшье задагай зайдан, дутуу дунда. Отделениин хүтэлбэрилэгшэд мүнөө болотор тарилгын үедэ хүдэлхэ механизаторнуудые хүсэд бүридхөөгүй байһанайнгаа түлөө шангаар шүүмжэлэгдээ. Эндэ бүхы тракторнуудые хоёр халаанда хүдэлгэхын тулада аяар 12 тракторист дутана.

★ ★

Тиигэбэшье, тус отделенидэ механизаторнуудай бүгэдэниитын һуралсал хододо таһалдажа, хангалтагүй үнгэргэгдөөд, һурагшадынь иишэ тиишээ тарашаһан байха юм.

Тэрэшэлэн совхозой хоёрдохи отделенидэшье үрэһэ хүрэнгэ, машина техникэнь баһал бэлэн бэшэ байһаниинь элирээ. Эндэ, мүн нүгөөдэ отделенинүүдтэньшье полевой стануудые һайнаар түхеэрхэ, гэр байрые заһаха, дулаалха тушаа анхарал хандуулагданагүй. Партийна эхин организацинуудай зүгһөө тарилгын үедэ зоной дунда политическэ, ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха хэмжээнүүдые хараалаадүй байхань баһал ехэхэн дутагдал гэжэ тоолохо шухала.

Эндэ дурсагдаһан бүхы дутагдалнуудые усадхаха тушаа тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаба. Жэшээнь, машина техникын заһабарилгые, үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэжэ, тарилгын шанарта хүргэхэ хүдэлмэриие ямар болзорто дүүргэхэб, энээниие бүри түргэн бэелүүлхын тула ойрын сагта эмхидхэлэй үшөө ямар хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотойб гэжэ бүхы талаһаань хэлсэгдээ. Бүри һаядаа бүхы полевой стануудые болбосон түхэлтэй болгохо зорилго табигдаба. Мүн тарилгын үедэ хүдэлхэ механизаторнуудые оложо, бригадануудые бэлэдхэхэ даабари үгтөө. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха, тэрэниие хиһан шалгажа байха тусхай тодорхой болзор тогтооһон байна.

Р. Цымпилов,
хүдөө бэшэгшэ.

Һанамжа, дурадхал, ажаглалтанууд

Арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудта, тэдэнэй бригада, фермэ, отделенинүүдтэ, бүхы ажалшадай дунда Россин Федерациин колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай, партийна комитедүүдэй секретарьнарай зүблөөн дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэтэй гүнзэгыгөөр танилсажа байна. Тиихэдээ хүдөө ажахын түрүүшүүл, юрын хүдэлмэришэд үйлэдбэриингөө арга боломжо, хэрэглэгдээгүй нөөсэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ гэхэ мэтэ олон асуудалаар һонирхолтой ажаглалта, шанга шүүмжэлэл хэнэ, шухала дурадхалнуудые оруулна. Олониитын зүгһөө табигдаһан, замай залууршадай хэлэһэн, дурадхаһан һанамжануудай нэгыень доро толилнобди.

К. Кравцов —«Забайкалец» колхозой комбайнер:

«Долоон жэлэй табадахи жэлдэ хүдөө ажахые хүгжөөлгөөр шэнэ амжалтануудые туйлая» гэһэн нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые ехэл анхаралтайгаар уншааб. «Мүнөө эгээн шухала юун байнаб» гэжэ асуугаад, нүхэр Хрущев тэрээндээ иимэ харюу үгэнэ: **«Газар тарялангаа, мал ажалаа һайнаар эмхидхэхэ, газарайнгаа гектар бүхэниие ашагтайгаар хэрэглэхэ...»**

Манай колхоз тарялангай гектар бүриие ашагтайгаар хэрэглэнэ гү гэһэн асуудал гарана. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхознай яһала ехэ таряа ургуулаа. Га бүриһөө 11,5 центнер орооһо таряа хуряажа, гүрэндөө 27 мянган центнер эрхим шанартай таряа худалдаа. Минии һанахада, үшөө ехэ таряа хуряажа шадаха байгаабди. Би өөрөө комбайнер мэргэжэлтэйб. Үнгэрэгшэ намартаа таряа хуряалгада «СК-3» комбайнда ажаллааб. Комбайнер бүхэн нэгэ-нэгэ ашаа һолоомо газаагаа асарһан байха. Бишье нэгэ тэргэ һолоомо өөртөө буулгаа һэм. Энэ үбэлдөө һолоомоёо обёоржо хараһамни, залаа бүридэнь нэжээд монсогор орооһон үлэһэн байба.

Хорин монсогор орооһон грамм тухай татадаг. Граммуудһаа—килограмм, килограммуудһаа — центнер, центнерһээ — тонно болохо гэхэ мэтээр бодоод үзыт. Хэды шэнээн ехэ таряагаа гээһэн болонобибди. Манай колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ 6100 гектарта орооһото ургамал тариһан юм. Энэмнай бүхы дээрээ ямар ехэ орооһо тарян хии талаар гээгдэнэ гээшэб! Дутуу дундамнай, хэрэглэгдээгүй арга боломжомнай энэл ха юм.

Хэрбээ комбайнер, агроном бүхэнэй энээниие нарилжа шалгаа һаа, иимэ ушар болохогүй байгаа. Хайшан гээд энэ дутагдалаа усадхахаб гэбэл— иимэ. 1962 оной «Сельская жизнь» газетын 209-дэхи номерто заахан бэшэг толилогдонхой. Тэрээн соо хэлэгдэһэн түхеэрэлгые комбайн бүхэндэ тодхобол, орооһомнай гээлтэ, хоролтодо орохогүй. Мүнөө жэлдэ нёдондонойнгоо алдууе дабтахагүйн тула зохихо хэмжээ абаха шухала.

Баһа нэгэ иимэ һанамжа гэхэ гү, али дурадхал бии. Энэ үбэлһөө хойшо тул абалгын халуун хаһын үедэ Ф. Родионовой харууһалдаг эхэ хонидой отарада саг зуура хүдэлэлсэжэ байнам. Ажаглажа харахадам, зарим хонин хурьгаяа садхааха дэлэнгүйгөөр түрэнэ. Энээнһээ боложо заримдаа нарай хурьгад гарзалнашье гээшэ. Ондоо хонинда заядаха гэхэдээ, нүгөөдэнь өөрынгөө хурьганда арай шамай байна. Бидэ нэгэ хэды хурьгадтаа үнеэнэй һү фермэһээ абадагбди. Энэньшье тиимэ һайн бэшэ. Хэрбээ отара бүхэндэ һүтэй 2-3 ямаа баряад байбал, эхэдээ голгодоһон гү, али садхаадаггүй дэлэнтэйгээр түрэһэн хонидой түлые үбһэ эдидэг болоторнь ядамаргүй тэжээжэ шадаха гэжэ бодоном. Теэдшье ямаанай һүн үнеэдэй һүндэ орходоо шэмээрээшье һураггүй һайн, үдхэн, үл болосотой байдаг. Ямаанай һүн дээрэ ехэ болоһон хурьган өөдэргэн, түргэн томо болосотой юм. Харин тиихэдэ үнеэнэй һүөөр ехэ болоһон хурьган тажаархаһаа бэшэ, түргэн томо боложо үгэдэггүй.

Манай отарынхид мүнөө 100 эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга абаад байна. Зууһаа зуун түл абажа, бүтэн бүринөөр түлжүүлхэ гэһэн уялгаяа дүүргэхэбди.

Б. Жамбалов,
манай тусхай корр.

…тай һанал нэгэдэлгын …американска конгрессТэ

…архажа байһа…үүлхын тулада …суглараад бай…ын арадуудай …арадай зүгһөө, …луунаар амар…

…, Кубын эрэл…эмжэхэ гээшэ …тин уялгамнай …ын эрхэ сүлөө…дэлхэйн бүхы …айхан сэдьхэлтэ …адынгөө дураар … Кубын арад …түлөө тэмсэн, …э өөрынгөө бү…а. Кубын ара…социально-эконо…а шэлэн олохо …гээшэ гансахан …бын арадай эр…нэ. харин бүхы …таа өөһэдөө то… түлөө тэм…эхэ эрхэ сү…убын арадай … хамааралсаха …үүдые дэлхэйн …уруушаана.

… кампаниие бү… Кубын револю… хүсэтэйгөөр …танай конгресс …эй аралда да…жо байһые …лоһон зүблөөн…

дэ хабаадагшадай үгэсөөн эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ. Кубын Республикатай Латиин Америкын олониитын түрүү хүсэнүүдэй, дэлхэйн бүхы арадуудай талархаха гээшэ иимэ оршон байдалда илангаяа шухала удха шанартай байна.

Совет хүнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр революционно Кубада хододоо талархадаг байгаа, талархахашье. Өөрынгөө гэгээн гэрэлтэ ерээдүйе зохёон байгуулхадань, туйлалтануудаа хамгаалхадань, Кубын аха дүү арадта совет хүнүүд туһалдаг байгаа, туһалхашье.

Кубын баатарлиг арадтай үрэ ехэтэй талархалга болон хани барисаа саашадань хүгжөөхын түлөө тэмсэхэ һайн һайхан хэрэгтээ амжалта туйлахыень контрессТэ хабаадагшадта хүсэнэб.

Н. ХРУЩЕВ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ЗУРГААДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИИН НЭЭГДЭХЭ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сесси апрелиин 1-нэй үглөөнэй 10 часта Советүүдэй хоёрдохи байшангай Ехэ зал соо нээгдэхэ.

* * *

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй старейшинэнүүдэй Советэй заседани апрелиин 1-нэй үглөөнэй 9 часта Советүүдэй хоёрдохи байшангай Бага зал соо болохо.

ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сессидэ ерэһэн депутадууд Советүүдэй нэгэдэхи байшангай хоёрдохи дабхарай 48-дахи таһаг соо бүридхэлдэ абтаха.

Телефонууд: 26-20, 37-49, 47-22.

Харюусалгые тодорхойлхо

(Мал шахадаг Буряадай совхозууд газаашалуулагдана)

Гоголиин Иван Иванович Иван Никифорович хоёр бүри даншье тулюур юумэнһээ арсалдаа һааб даа. Энээнэй шалтагаан оройдоол «гусак» гэжэ үгэһөө болоһон юм гэдэг. Теэд Николай Иванович Малыгин Александр Григорьевич Колмаков хоёрой хоорондохи арсалдаан ехэ үндэһэ һууритай юм ха.

Малыгиниинь Баргажанай совхоз хүтэлбэрилдэг. Колмаковынь Бодоной совхоз ударидадаг юм. Теэд түрүүшын директор хоёрдохёо бүри яашье мэдэрхэ дурагүй. Хүршэ ажахынгаа байһандань үшөө һэжэглэһээр.

— Мал шахадаг Бодоной совхоз гэжэ гү? Тиимэ юумэн бии юм аал? Үгы, тэрэтнай бэлэдхэлэй зургаан бэшэ аал?—гэдэг.

Иимэ арсалдаан үнинэй үргэлжэлһөөр. 1962 оной январь һарада Буряадта мал шахалгын трест байгуулагдаһан юм. Мал шахадаг 11 совхоз энээнэй мэдэлдэ орохоор хараалагдаһан ха. Иимэ совхозууд урданай совхозуудай бригада болон отделенинүүдэй байһан газарта эмхидхэгдэһэн юм. Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха ба бэлэдхэхэ РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй министерствэнүүд эдэ шэнэ ажахынуудай хилэ тодорхойлжо үгэһэн байгаа. Бодоной совхоз Баргажанай совхозой Бодоной бригадын дэбисхэр дээрэ, мал бэлэдхэдэг зурганай, гүрэнэй жасын газар дээрэ байгуулагдаһан юм.

Иигээд байхадаа, бултал ойлгосотой байлтай. Захиралтань тодо һонор: ажахыгаа эрхилжэ, мал һайнаар шахаһанай ашаар нэмэлтэ хэдэн тонно мяха аба гэһэн байгаа бшуу. Теэд энэ захиралтые Баргажанай совхозой директор Н. И. Малыгин мэдэрдэггүй байба:

— Манда хүнэйшье юумэн хэрэгтэй бэшэ, өөһэдынхиеэшье хүндэ үгэхэгүйбди.

Тиихэдэ байһан партиин Баргажанай райкомойхид бюрогойнгоо нэгэ гэшүүнэй иимэ гурим журамгүй ябадал гаргахадань, түрүүшээр гайхадаг байгаа. Тиин саашадаа сортоотой директортэй зүбшэхэ баатай болоһон юм. Мүнөө болоходоо, тэрэ үсэрэлдөөнь Баргажанай үйлэдбэриин управленидэ, партийна комитедтэ бүримүһэн зүбшөөгөөд байдаг.

Мүн Байгалайшье үмэнэ хабарай амисхал ерэнхэй. Тарилгада бэлэдхэл дүүрэжэ байна, парткомой, үйлэдбэриин управлениин хүдэлмэрилэгшэд бүрин түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха хэрэгтэнь таряашадтаа туһална. Теэд гансал мал шахадаг Бодоной совхоздо эдэнэр ошодоггүй. Энээнэй шалтагаан хадаа—иимэ ажахы мүнөө болотор үгы гэжэ тоолоно. Тиин гаршаг үлгөөтэй байдаг, тамга, директор бии, бэлэдхэлэй конторын мэдэлдэ байһан 133 гектар хахалагдадаг газартай, 115 тонно мяха абаха даабаритай. А. Г. Колмаков түсэбөө дүүргэхын түлөө хам орожо хүдэлмэрилхэ дуратайл байгаа, теэд тэрэниие «үйлэдбэриин газарта» табинагүй.

Н. И. Малыгинай үсэд аашань гүрэндэ нилээдгүй гарза тохёолдуулаа юм. 133 гектар тараанай газартай байһан мал шахадаг Бодоной совхоз хүрэхэ хэмжээтэй үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаагүй. Тиигэбэшье, мал тушаажа абаха баатай болоо. Сагай дулаан байхада малаа бэлшээридэ адуулжа байгаа. Хэды тиигэбэшье, бүри 643 центнерээр малаа таргалуулжа шадаа юм. Теэд Байгалай үмэнэдэхи зун гээшэмнай богонихон юм шуу. Хүйтэн болоо, мал шахадаг совхозой амжалташье һалаа даа. 770 центнер хэмжээтэйгээр малаа тураажа, мяханай комбинатта тушааба. Мүн Баргажанайшье совхозой худалдаһан мал хүсэ шадалаа гээһэн байгаа.

Николай Иванович Малыгин иимэ хөхидол гарзада хабаатай бэшэб гэжэ тоолодог. Мал шахадаг ажахын дирекциһээ мал тушаажа абаһан тухай квитанци абаха үедэл энэ хүнэй партийна, гүрэнэй, гражданска харюусалгань һалашаһан юм.

Эгээл иимэһээ энэ хүн шэнэ совхозой бии болохо хэрэгтэ һаад тойбо татаһан зандаа.

Эдэ бүгэдэ хадаа Буряад ороной хойто захада боложо байһан хэрэг. Тиин урда аймагай байдалһаа баримта харуулаябди. Хэрэг үйлын болоһон газар Хяагтын үйлэдбэриин управлени. Энээнэй дэбисхэр дээрэ «Бурдунский» гэжэ мал шахадаг ажахы бии юм. Үнгэрэгшэ намар Погранична совхозой 1580 гектар хахалагдадаг газар, Хяагтын «Заготскотой» конторын мэдэлдэ байһан 350 гектар газар энэ ажахыда үгтөө һэн. Иимэ газар дээрэ үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ боломоор байгаа. Теэд Погранична совхозой директор С. Кривогорницын «газарымнай буса агты» гэжэ гэнтэ эрилтэ хэдэг болобо гээшэ. Тиин хойто зүгэй нүхэрэй ульгэр жэшээ аргагүй һайн шэнги байба ха.

С. Кривогорницыниие республикын эмхи зургаануудай дэмжэдэгынь жэгтэй. Энэ хараа бодолынь ехэ гайхалтай байна. Юуб гэхэдэ, Москвада захиралта гаргахадаа, миин өөдөө хараад бэшэгдээ бэшэ ха юм. Энэ захиралтын проект Улаан-Үдэдэ бэлэдхэгдэһэн, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй, партиин обкомой һанамжа урид мэдэгдэһэн байха.

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленидэ мартын эхеэр нэгэ һонин ушар болоо. Мал шахадаг Сутайн совхозой директор Д. Гармаевые партийна комитедтэ дуудаба.

— «Знамя Ленина» колхозой бага малнуудые тушаажа абагты.

— Тушаажа абахада болохо юм ааб даа,— гэжэ Гармаев харюусаба. — Теэд бидэнэр үбһэ тэжээлшьегүй, байрашьегүй байнабди. Намар орой болошоһон хойно манда газар таһалжа үгтөө хамнай. Тиимэ дээрэһээ үбһэ тэжээлтэй, байра байдалтай ондоо ажахыда мал тушаажа үгэбэл зохисотой бэшэ гү?

— Тиимэ бэшэ,— гэжэ парткомой бюрогой гэшүүд хэлэбэ,— иигэжэ саашадаа болохогүй. Колхозһоо мал тушаажа абагты, тиигээд тэндээл үлөөхэт. Үбһэ тэжээлгүй һаа, худалдажа абагты, хүдэлмэришэдгүй һаа, колхознигуудтай договор баталагты.

— Теэд энэмнай мал шахалган бэшэ болоно ха юм! — гэжэ Гармаев харюусаба.

Иимэ хэлсээнһээ арсаба. Тиигээд... учетно карточкадаа бэшэлгэтэй доногодолго абаба. Үшөө дээрэһээнь иимэ һануулга хэгдэбэ: «заабари» дүүргээгүй һаашни, партида үлэхэ тухайтнай, тушаал тухайтнай асуудал табихабди.

Харуулагдаһан эдэ жэшээнүүд ганса нэгээр ушардаг, бүгэдэндэ хабаатай бэшэ байгаа гү? Энэмнай имагтал нютагтахи дутагдалнууд байшоо гү? Хэрбээ тиимэ гээшэ һаань, иимэ баримтануудые юугээр тайлбарилалтайб. Январиин эсэс багаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет механизаторнууд ба кукурузашадай республиканска зүблөө Улаан-Үдэдэ үнгэргөө һэн. Тэдээнэй эрхимүүдые магтаа, шагнаа бэлэй. Теэд мал шахадаг совхозуудай түрүүшүүлые уряашьегүй һэн.

Энээнһээ хойшо һара тухай болоод республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ тухай асуудал партиин Буряадай обкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Мүн совхозуудшье тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Теэд мал шахадаг трест тухай, тэрэнэй зорилго, хэрэгсэл тухай бүри оройдоо хэлсээн болоогүй.

Тобшолол хэхээр саг тулажа ерээ бэшэ аал? Буряадай «Скотооткорм» трест саашадаа удаан наһатай байжа шадахаяа бодото байдалаараа тодоруулланхай. Нёдондо жэлдэ, жэшээнь, мал таргалуулха түсэбөө 104 процент дүүргээ. Гэбэшье, иимэ трестнүүдэй үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ анэнь түрүүшын алхам болоно. Эдээнэй эмхидхэлэйнгээ талаар бэхижэхэ хэрэгтэнь тон яаралтайгаар туһалха, иимэ ажахынуудай хилэнүүдые түргэнөөр, эли тодоор тодорхойлхо, гүрэндэ худалдагдадаг малай түлөө харюусалгые тодорхойлхо шухала.

А. Горбатов,
манай корр.

Буряадай АССР.
(Мартын 26-най «Советская Рос…

Агитатор ажалдаа...

Хубсаһа нэхэхэ цехэй хоёр хажуугаар адлихан станогууд урагша, хойшоо жэрынэ. Халаанай һэлгэхэ үеэр цехэй зүүн хойто углууда залуухан буряад басагые тойрон, нэгэ адли халаадуудые үмдэһэн басагад сугларжа, тэндэ байһан һандали, стул дээгүүр һуубад.

Уданшьегүй тэрэ залуухан басагамнай «Правда» газетэ абаад, тэндэ толилогдоһон элдэб һонин тухай тобшохоноор хөөрэжэ захална. Сугларагшад басаганай хөөрэхые ехэ анхаралтайгаар шагнаба. Арба гаран минута үнгэрбэ. Агитатор, комсомол басаган Валя Гармаевагай хөөрэхые шагналсаһан Улаан-Үдын трикотажна фабрикын партийна эхин организациин секретарь Валентина Тимофеевна Белых иигэжэ хөөрэбэ:

— Харагтыш, манай Валя партийна эхин организациин даалгабарине үнэн сэхээр, харюусалгатайгаар бэелүүлдэг хүн.

Парторгын иигэжэ магтахань зүб даа. Трикотажна фабрикын партийна эхин организацида хамта 18 агитатор хүдэлмэрилдэг. Тэдэнэй тоодо дүрбэн комсомолшууд бии юм. Нэгэниинь—хубсаһа нэхэгшэ, коммунис ажалай ударник, комсомолка Валентина Гармаева болоно.

Валя залуушье һаа, түрүү хүдэлмэришэн, шадамар бэрхэ, дүршэлтэй агитатор гээд алдаршанхай. Хоёр-гурба хоноод лэ цехэйнгээ хүдэлмэришэдтэй үдэрэй халаанай забһарта, 10—15 минутын туршада, һонирхолтой шухала хөөрэлдөө үнгэргэнэ. Заримдаа уласхоорондын байдалаар, мүн оронойнгоо, республикынгаа промышленностиин хүгжэлтэ тухай, Улаан-Үдэ хотодо, Октябрьска райондо туйлагдажа байһан ажалай амжалта тушаа сугтаа ажаллаһаг нүхэдтөө тоб гэмээр, этигэмэ баримтатайгаар хөөрэжэ үгэдэг.

— Хөөрэлдөөндөө хайшан гэжэ бэлдэнэбта?—гэжэ асуухада иигэжэ хөөрэбэ:

— Хөөрэлдөө хүдэлмэришэдтэй үнгэргэхын тула 2-3 үдэр урид «Правда», «Правда Бурятии», «Буряад үнэн», «Молодежь Бурятии» газетэнүүдые һайса уншанаб. Тэндэһээ хадуужа абаһан тоо, баримтануудаа тусгаар блокнодто бэшэжэ абадагби. Тиихэдэ үдэр бүри радиогой һонин шагналсаһаш. Иигэжэ уншаһан, шагнаһанаа ухаандаа согсолоод, гол баримтануудыень тобшолон абажа, 10—15 минутын туршада хэхэ хөөрэлдөөнэй түсэб зохёогшоб.

Иигэжэ һайса бэлдээд хөөрэлдөө үнгэргэхэдэ, һонирхолтой байнгүй яаһаб. Геэд Валя цех соогоо агитатораар хүдэлхэһөө гадна, мүн трикотажна фабрикынгаа хажуудахи Мостовая үйлсын зургаан гэр бүлэдэ долоон хоногтоо 1-2 дахин үдэшэниинь, хүдэлмэриин һүүлдэ хөөрэлдөө үнгэргэжэ, һонирхолтой журнал уншажа, республикынгаа, районуудай һониниие ажалшадта дуулгадаг. Энээн тушаань Валиһаа асуухада:

—Үдэшэниинь айлда ошоод, совет арадай коммунизм байгуулжа байһан тухай хөөрэхэдөө, өөрөөшье амархадал гэгшэб. Юуб гэхэдэ, ажалдаа ябаһан шэнгеэр сагаа харан харан, тиимэ ехээр тэбдэжэ байхагүйш, нэгэ час, хоёр час хөөрэлдэжэ һууханаш аятай зохид байха,—гээд тэмдэглэнэ.

Валя үшөө фабрика дээрээ түрүү хүдэлмэришэн гээд алдаршанхай юм. Халаанайнгаа даабарине 115—118 процент дүүргэдэг, эрхим шанартай хубсаһа нэхэдэг. Сугтаа ажалладаг Людмила Баранова, Рая Акулич, Людмила Магнитова гэһэн нүхэдтөө хаба шадалаараа туһалалсадаг заншалтай. Нэгэтэ (байгша оной мартын нэгэ үдэр) хубсаһа нэхэгшэ Людмила Воробьевагай автомат-машинаяа хүдэлгэжэ ядаад байхые обёорбо. Тиигэмсээрээ тэрэ дары нүхэртөө ерэжэ туһалалсаа һэн.

— Сугтаа ажаллапабди, хоорондоо мүрысэнэбди, Людмила, дахин машинаяа зүбөөр тодхоорой,—гэжэ тэрэнэй хэлэхэдэ:

— Һайнши даа, Валя. Сугтаа ажаллажа, бултанайнгаа амжалтын түлөө тэмсэнэбди. Шинии, минии, хэнэйшье һайнаар ажаллаа һаа, совет хүнүүдтэ хэрэгтэй трикотажна хубсаһан улам олоор нэхэгдэхэ бшуу.

Зүб лэ хэлэнэш, Людмила. Ажалаа улам эршэдхэе,—гээд нүхэртөө Валя хүхюунээр харюусаба.

Түрүү хүдэлмэришэнэй нүхэдтэеэ хани холбсотойгоор ажалладагые фабрикын партийна эхин организаци үндэрөөр сэгнэн, тэрэниие ойлгуулламжын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулна.

Агитатор, комсомол Валя Гармаевагай цехэйнгээ хүдэлмэришэдэй, мүн бусад ажалшадай дунда ябуулдаг ойлгууламжын хүдэлмэриин онол арга тухай байгша оной февралиин эхеэр фабрикын агитаторнуудай семинар дээрэ хэлсэгдэжэ, эдэбхитэ басаганай ажал үндэрөөр сэгнэгдээ. Юуб гэхэдэ, байгша оной мартын гурбанда — РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй, мүн нютагай Соведүүдэй һунгалтын үдэр Валентина Гармаевагай участогай һунгагшад нэгэ хүн шэнгеэр хабаадажа, арадайнгаа эрхим хүбүүд, басагадта дуугаа үгэһэн байна.

Агитатор хүнэй ходо урагшаа дабшажа, зон нүхэдөө ажалай шэнэ амжалтада зоригжуулха нангин үүргые Валентина Гармаева үнэн сэхээр бэелүүлнэ.

Бүхы дэлхэйн ажалшадай һайндэр — Майн 1-ниие ажалай амжалтаар угтахын түлөө, мүн Буряадайнгаа республикын тогтоһоор 40 жэлэй ойдо эдэбхитэйгээр бэлдэхые уряалһан ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна.

Улаан-Үдын трикотажна фабрикын коллективэй байгша оной январь, февраль һарануудта хубсаһа нэхэхэ түсэбөө 105—107 процент дүүргэжэ, ажалайнгаа бүтээсые нилээд дээшэлүүлхэ хэрэгтэнь агитатор Гармаева шэнги түрүү хүдэлмэришэд нилээд туһална.

Д. Шагдуров.

Түрэл орон доторнай

ШЭНЭ НОМ

Долоон жэлэй табадахи жэлдэ хүдөө ажахые хүгжөөлгөөр шэнэ амжалта туйлая» гэһэн ном политическэ литературын хэблэл барлан гаргаа. 1963 оной мартын 12-то Россиин Федерациин колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай, партийна комитедүүдэй секретарьнуудай зүблөөн дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгын текст олон тиражтайгаар хэблэгдэһэн энэ ном соо оруулагданхай.

ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИ БАРИГДАНА

Үзбэгэй болон Казагай республикануудай хоорондохи хилэ дээрэ Чарвакска хүндыдэ Чарвакска ГЭС баригдажа байнхай. 150 метр үлүүтэй үндэр хаалта Чирчик голой түргэн урасхаалта уһые тогтоожо, миллиард хахад кубометр уһатай водохранилищи бии болохо Чарвакска ГЭС-эй барилгын начальник Г. М. Арамбицкий ТАСС-ай корреспондентдэ иигэжэ хөөрөө:

— Шэнэ гидроэлектростанци жэлэй турша соо хэдэн зуун миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэ гаргаха юм. Үзбекистанай, Казахстанай болон Киргизиин предприятинуудта, колхоз, совхозуудта тус станци ток үгэхэ байна.

«ҺАРА ТУХАЙ ШЭНЭ МЭДЭЭНҮҮД»

«Һара тухай шэнэ мэдээнүүд» гэһэн суглуулбариие СССР-эй Наукануудай академиин хэблэлэй Ленинградай отделени барлан гаргаа. Һарые шэнжэлхэ талаар астрономуудай уласхоорондын суглаан дээрэ совет болон гадаадын эрдэмтэдэй хэһэн элидхэлнүүд энэ суглуулбари соо толилогдонхой. Тус суглаае Уласхоорондын астрономическа союз, СССР-эй Наукануудай академиин астрономическа совет Ленинградта үнгэргэһэн юм.

ТҮЛИШӨӨР ХҮДЭЛДЭГ ШЭНЭ ТОМОХОН ЭЛЕКТРОСТАНЦИ

Хахад арал дээрэхи түлишөөр хүдэлдэг эгээн томо электростанци Камчаткадахи Петропавловскда баригдажа байнхай. Тэрэ станци 36 мянган киловатт элшэ хүсэ жэл соо үгэхэ байна. Авачинска бухтын эрье дээрэхи гоё һайхан газарта гол корпусойнь түмэр бетон конструкцинууд үндыжэ эхилэнхэй.

Электростанциин түрүүшын ээлжээе ерэхэ жэлдэ ашаглалгада үгэхэ гэһэн уялга барилгашадай коллектив абаһан байна.

ХАРГЫ ЗУБШУУЛАН ҮРЭ ЖЭМЭСТЭ МОДОД ТАРИГДАНА

Яблонь, груша, вишни, абрикос, шелковица, грецкэ һамар — элдэб олон янзын үрэ жэмэстэ модонууд нёдондонойхи шэнги Россиин Федерациин шоссейнэ харгынуудые зубшуулан мүнөө жэлэй хабар таригдаха юм. Иимэ модонууд хамта дээрээ

3700 ки... гын хажуу... но.

1965 он... километр ... гаар үрэ ... ригдаад ...

КРАСНО... «Сочи» гэ... корпус һа... төө. Энэ ба... дээрэхэнэ ... Зураг дээрэ ... шэнэ корпус...

ТАСС

„Буряад үнэндэ" бэшэһэнэй һүүлээр

„Гүрэндэ һү худалдаха түсэбэй дүүргэгдээгүйн шалтагаан"

Үнгэрөөшэ жэлдэ Хяагтын совхоз юундэ һү һааха, худалдаха түсэбөө дүүргээгүйб гэһэн статьяда харюу эльгээхэдээ, тус совхозой парткомой секретарь нүхэр Накоряков редакцидамнай иигэжэ мэдээсэбэ:

— Энэ тон зүб шүүмжэлэлые парткомой заседани дээрэ тусгаарлан хэлсэжэ, эрид хэмжээнүүдые хараалһан байнабди. Тииһэнэй ашада февраль һара соо совхознай 40 процентээр нёдондонойхиһоо ехэ һү һаагаа, мүнөө нэгэдэхи кварталай түсэб дүүргэхын түлөө бүхы һаалишаднай шангаар тэмсэжэ байна. Һаалишан, гүүртэ, фермэ бүхэн арба-арбан хоногто хэды шэнээн һү һаабал, уялгаяа дүүргэхэб гэжэ һайса мэдэдэг, саг соогоо хүдэлмэриин дүн гаргагдадаг болонхой.

Орлигһоо ерэһэн бэшэгтэ харюу

Манай хүдөө бэшэгшэ, коммунист нүхэр Б. Марзаев Орлигһоо эльгээһэн тэмдэглэл соогоо Аха нютагай саашанхи хүгжэлтэ тушаа өөрынгөө зарим тэды һанамжа хэлэһэн байгаа. Тэрээн тухай Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр Ю. Византийский манда иигэжэ мэдээсэбэ. Энэ оной январиин 10-һаа Орлик, «Пионерский» тосхонууд Хэрэн, Улаан-Үдэ хототой радио-телеграфай холбоотой болонхой. Ахын зоны ажахынуудта, партийна эмхинүүдтэ ходо туһалжа байхаар парткомһоо, управлениһээ хоёр—хоёр харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд табигданхай. Урдань аймагай эмхи зургаануудай эзэлжэ байһан гэр, мебель болон бусад хэрэгсэлнүүд хүүгэдэй сэсэрлигтэ, һургуулида, библиотекэдэ, больницада үгтэнхэй. Тиигэжэ бүхы барилганууд байра дээрээ үлөөгдөөд, ашагтайгаар хэрэглэгдэнэ.

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮ... ҮНГЭНӨӨР ХЭР...

Түрүү дүй дүршэл шэнжэлэн үзэхэ, эрдэм ухаанай болон ажалай туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тушаа Россиин Федерациин колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай, партийна комитедүүдэй секретарьнарай зүблөөн дээрэ Н. С. Хрущев иигэжэ тон зүб хэлээ:

«Эрдэм, наукын үгэдэг зөбсэгүүд хүдөө ажахыда шэнэ ехэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ гэжэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд мэдэнэ. Теэд гансал мэдэхэ гээшэ бага ха юм даа. Эрдэм, наукын туйлалтануудые ажалдаа нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Наукын үүргые мэдэрэнгүйгөөр ажахыгаа дээдэ хэмжээндэ эрхилжэ болохогүй». «Манайда биопрепарадууд бии. Тэдэниие малда тарихада багашаг тэжээл дээрээ байһан малай шэгнүүр 10 процентээр дээшэлнэ. Гэбэшье, мал ажалда хүдэлдэг хэды хүдэлмэрилэгшэд энэ препарадые хэрэглэнэб? Тиихэдэ хэды хүн энээн тухай дуулаһан байнаб? Тон үсөөн. Колхоз, совхоз бүхэндэ агроном, зоотехнигүүд бии. Тэдэнэр юу харана гээшэб, энэ шухала хэрэгээр яахадаа һонирхоногүйб?» гэжэ тон зүб шүүмжэлээ.

Энэ талаар манай колхоздо юунэй хэгдэжэ байһан тушаа нэгэ хэды үгэ хэлэхэ дуран хүрэнэ. Малшаднай шэнэ жэлһээ хойшо «мочевинэ» ехээр хэрэглэжэ захалаа. Мухар-Шэбэрэй управлениин ажахынуудта манһаа урда тээ хэншье тэрэниие хэрэглэжэ үзөөгүй юм. Тиимэһээ бидэнэй туршалга хэжэ үзэһэмнай һайн үрэ дүн харуулаа. Шахалганда табигдаһан 57 толгой үхэр илгаад, январиин 13-һаа февралиин 7 хүрэтэр туршалга хэгдээ. Түрүүн толгой бүридэ 5 грамм хүртэхөөр, удаань 10 хоноод байхада тус тустань 50 грамм «мочевинэ»

Эршэтэ мүрысөөн үргэ...

Эдэ үдэрнүүдтэ «Эрдэм» совхозой дүрбэдэхи отделениин хонишод түл абалгаяа гол түлэб дүүргээд, бага зэргэ ан-бун гэхэ тээшээ боложо байна.

Үбэлэй эгээл шэмэрүүн хүйтэн соогуур 3 һара шахуу сагай туршада үргэлжэлһэн энэ эршэтэ шанга тэмсэлээр отделениимнай 4400 эхэ хонидһоо хамта 3860 гаран хурьган абтаад, ехэ гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Энэ хадаа хонишод, хурьгашадай шэн зоригтойгоор, эсэшэ сусашагүй оролдосотойгоор хүдэлһэнэй аша үрэ мүн. Март һарын барагдатар отаранuудта үшөө олохон хонид түрэхэ юм.

Отделениин эхэ хонидой бүхы 7 отарын дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ дүршэлтэй бэрхэ хонишод Балбар Ринчинов, Даша-Цырен Доржиев, Сандак Цыдыпов гэгшэдэй даадаг отаранууд түрүүлжэ ябанхай.

Жэшээлхэдэ, коммунист Балбар Ринчиновэй отарынхид 654 эхэ хониһоо 548 хурьга абаад, һайнаар түлжүүлнэ. Һаядаа үшөө 50—60 хонин түрэхэ байна. Хонидойнь хүсэ шадал һайн. Тэдэндээ шэмэтэй үбһэ, зелёнко эдюулнэ. Хурьгадта зөөлэхэн витаминтай үбһэ, үйрүүлһэн талха тарянай зүйл, дабһа, минеральна тэжээл гэхэ мэтэ

Коммунис ажал илан мандахал

Улаан-Үдын мяханай комбинадай Культурын ордон. Һаяхан эндэ ниислэлэймнай Октябрьска районой фабрика, завод, предприятинуудай коммунис ажалай ударнигуудай үдэшэ үнгэргэгдөө. Һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэһэн ордон соо хүн зон дүүрэн сугларба. Тэдэнэй дунда шамбай шэираг хүбүүд, налагай һайхан басагад, ажалда хатуужаһан үбгэд, хүгшэдшье бии. Коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоод, түрүүшынгээ амжалтануудые туйлажа байһан хүбүүд, басагад хүхюутэй соггойнууд харагдана.

Улаан-Үдын мяханай комбинадые түрүүлэн бии болголсоһон баатарнуудай нэгэн, 1932 онһоо хойшо эндэ эрхим һайнаар ажаллажа байдаг Федор Яковлевич Белуха эдэнэй дунда һууба. Мүнөө 67 наһатай болобошье, Федор Яковлевич шамбай шэираг зандаа, мяханай комбинадай гаражые даагшаар ажалладаг юм. Граждан дайнай үедэ С. М. Буденнын отрядта командираар ябажа, дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан, наркомой гарһаа тусхай бэшэгтэй маузер бэлэг абаһан алдартай. Федор Яковлевич Белуха коммунис ажалай ударнигуудтай ажал хүдэлмэри, ажабайдал тухайдаа хүхюутэй соггойгоор хөөрэлдэнэ.

Сугларһан зон зал соо һууряа эзэлбэ. Улаан сугсага хүшэгэтэй сценэ дээгүүр «Коммунизм газар дэлхэй дээрэ ажал батадхан мандуулна» гээд тодо гоёор бэшээтэй. Залайнь ара талада «Парти тангариглан мэдүүлнэ: совет хүнүүдэй мүнөө үеынхид коммунизмда ажаһууха» гэжэ аржытар бэшээтэй байхань харагдана.

Коммунис ажалай бригадануудай һүр жабхаланта марш зал соо зэдэлшэбэ. Сэсэг мэтэ һайхан дүрбэн басагад, сэхэ сэбэр бэетэй хоёр хүбүүд сценэ дээрэ зэлэ татан гаража, ажалые, совет хүнүүдые шүлэглэн магтаба. Удаалуулан Улаан-Үдын мяханай комбинадые анха түрүүн бии болголсоһон, ажалай ёһотойл баатар Федор Яковлевич Белуха хүндэтэ ёһоор сценэ дээрэ уригдан гараад, комбинадай хайшан гэжэ бии болоһон, мүнөө үдэр хүрэтэр хүгжэһэн тухай коммунис ажалай ударнигуудта, һайндэрлэлсэхэеэ ерэһэн айлшадта зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмөөр хөөрэжэ үгөө.

Нүхэр Белухын үгэеэ дүүргэхэ багтань соггойхон пионер хүбүүн сценэ дээрэ гараад, Федор Яковлевичта улаан галстук зүүлгэбэ. Тиихэдэнь, зал соо һуугшад ордоной доһолхоһоо наһша альга ташажа, комбинадые барилсаһан ажалай баатарнуудые магтан хүндэлбэ.

Альга ташалгын хүсэд замхаагүй байтар, зал сооһоо нэгэ залуушаг хүн бодоод, намда үгэ үгыт гэбэ. Ойлгоходо, энэмнай нарин сэмбын фабрикын коммунис ажалай бригадын бригадир Дмитрий Михайлович Любовников байшоо. Сугтаа ажалладаг 6 басагадтаяа мүн лэ сценэ дээрэ уригдаад, бригадынгаа хайшан гэжэ ажалладаг, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг, соёл болбосоролоо гүнзэгырүүлдэг тухай тобшохоноор хөөрэбэ. Коммунис ажалай ударнигуудһаа бүридэһэн энэ бригадынхид үнгэрэгшэ 1962 оной туршада Эхэ орондоо хоёр мянга гаран метр эрхим шанартай бүд үгэһэн. Бригадынь гэшүүн бүхэн тус тустаа социалис уялга абанхай. Гэшүүн бүхэниинь ажаллажа байгаад техникумдэ, элдэб һургуулинуудта һурадаг, ажалай һүүлээр хайшан гэжэ сүлөөтэй сагаа үнгэргэхэ тухайгаа ходо зүбшэжэ ябадаг. Эдэ бүгэдэн тухайда нүхэр Любовников бригадынгаа гэшүүдэй нэрэһээ һонирхолтойгоор хэлэбэ. Духовой оркестрэй сэдьхэл уудалан хүдэлгэмэ хүгжэм доро Улаан-Үдын модоной заводой түрүүшүүл «Ажалай алдар солын дэбтэр» бариад сценэ дээрэ гараа. Эрхим жэшээтэ, эдэбхитэ ажалаараа республика соогоо суурхаһан замай залууршадай нэрэнүүд тэндэ дурдагдаба. Тиигэжэ модоной заводой эрхимүүд Соколовский, Бриков, Ефимова, Казаков, Татарников болон бусадай энэ дэбтэртэ оруулагдаһан тухай соносхогдоо.

Энэ һамбаанда мүнөөхи дүрбэн басагад, хоёр хүбүүднай Совет оронойнгоо, совет хүнүүдэй һайн һайхан түүхэ намтарые шүлэглэн магтажа, суурхуулжа оробо. Сценын хоёр тээһээ шара, хара торгон хубсаһатай шуран солбон хатарша басагад жэрылдэн гаража, хатар наадада бэлиг шадабаритайгаар гүйсэдхөө. Тиигэһэнэйнь һүүлээр мяханай комбинадай эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэ, бүдүүн хоолойтой дуушан хүбүүн «Ородууд дай хэхэ дуратай аал?» гэһэн дуе угаа шадамараар дуулаба. Энэ үеэр зал соо хүн бүхэн абяа шэмээгүй болошоод, үнгэрэгшэ дайнда фашис булимтарагшадтай дайлалдаһан хүнүүд уртай болошоод һуухадал гэбэ. Энэ хүбүүнэй дуугаа дүүргээд байтар, зал сооһоо нэгэ зэлдэр налгайхан залуу хүн бодоод, сугларһан түрүүшүүлдэ зорюулжа хэды үгэ хэлэхэм гэбэ. Зал соо һуугшад абяа шэмээгүй боложо, сценэ дээрэ гараагша хүниие угаа анхаралтайгаар харашоод байба. Энэмнай Улаан-Үдын модоной заводой хүдэлмэрилэгшэ, коммунис ажалай ударник, партиин райкомой гэшүүн, коммунист нүхэр Макушкин байгаа. 1929 ондо түрэһэн энэ хүбүүнэй абань үнгэрэгшэ дайнда немец фашистнуудта алуулһан, гэртэхиниинь бэрхэшээлтэй байдалда ороһон юм. Тэрээнһээ уламжалан буруу харгыда ороһон заримашуулай нүлөөгөөр хармаанда ородог, юумэ хулуудаг болоһон байгаа. Һүүлэй һүүлдэ бүлэг хулгайшадтай хамтаран склад тоножо байһаар баригдаад, 15 жэлдэ залан заһаруулгын газарта ябахаар сүүдлүүлэгдэһэн юм. Долоон жэлэй турша соо тэндэ ябаха зуураа, буруу харгыда ороһоноо мэдэржэ табигдаһанай һүүлээр тон үнэн сэхээр, коммунис ёһоор ябаха гэжэ шиидэһэн байна бшуу. Тиигэжэ табадахи классһаа арбадахи хүрэтэр үдэшын һургуулида һуража дүүргээд, мүнөө технологическа институтда ажалайнгаа һүүлээр һурана. КПСС-эй Октябрьска райкомой гэшүүн, коммунис ажалай ударник болотороо хүгжэһэн энэ хүбүүн сугтаа ажалладаг нүхэдэйнгөө, модоной заводой бүхы коллективэй халуун анхаралаар ёһотой зүб харгыда ороо. Заводой директор нүхэр Шапиро, коммунист Н. А. Паньков гэгшэд намайе ёһотойл коммунис шэнжэтэй хүн болгоо гээд, энэ хүбүүн баяр баясхалантайгаар хэлэбэ.

Хүгжэм дуунай зэдэлээн соогуур Буряадай республиканска больницын нэгэ хүдэлмэрилэгшэ баһа сценэ дээрэ гаража, замай залуурша͏н врач З. Б. Бадмаевагай жэшээтэ ажал тухай һонирхолтойгоор хөөрөө. Октябрьска райкомой секретарь нүхэр Матвеев коммунис ажалай ударнигуудай нэрэ зэргэ олохо мүрысөөндэ хабаадагшад тухай хэлэбэ. **Ниислэлэймнай Октябрьска райондо 12427 хүн коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олохо мүрысөөндэ хабаадана. Тэдэнэй 1330-дань коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдонхой. 233 цех, бригада, халаан, участогуудта коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоһон байха юм.**

Тиигэһээр байтар «Бухенвальдский набат» гэдэг В. Мураделиин дууе энэ зал соо байһан бүхы зон хүл дээрээ бодожо, һүр жабхалантайгаар дуулаба. Удаалуулан коммунис ажалай ударнигуудай хабаадалгатайгаар һонирхолтой хатар наадан харуулагдаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Ф. Я. Белуха үдэшые нээжэ байна. 2. Коммунис ажалай ударник, коммунист нүхэр Макушкин. Мария нүхэртэеэ наада хаража һууна. 3 Коммунис ажалай ударнигууд хатар гүйсэдхэнэ.

Д. Чимитов.

С. Балдуевай фото.

БУРЯАД ҮНЭН

2 дохи нюур.
1963 оной мартын 30.

…равительствын хүтэлбэрилэгшэдэй литература, искусствын хүдэлмэрилэгшэдтэй …дээрэ Никита Сергеевич Хрущевой хэлэһэн үгэ манай уран зохёолшодой дунда …хэлсэгдэһээр. Манай корреспондент Антон Мантаев уран зохёолшод Чимит…, Гунга Чимитов, Цэдэн Галсанов гэгшэдэй хөөрэлдэжэ байхада дүрыень буулгаба. …тухайлхада, уран зохёолшодоймнай хөөрэлдэхэ юумэн биил гээшэ ха!

Зохёолоо һайнаар бэшэжэ, зон нүхэдөө баясуулая

Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 17-һоо хойшо мүнөө жэлэй мартын 8 хүрэтэр манай партиин Центральна Комитет уран һайханай интеллигенциин түлөөлэгшэдтэй хэдэ хэдэн уулзалга хэһэн байна. Миниин һанахада, гүрэнэймнай аха заха хүтэлбэрилэгшэд түрүүшээр эрилтэ, һанамжаяа хэлэжэ: «Зай, иигээд өөһэдөө бодожо үзэгты. һайса ухаагаа гүйлгэгты, зүбшэгты»—гээд яһала удаан забһарлалга хэһэн шэнги. Энэ хугасаа соо хэдэн зуу мянгаад юрын уншагшад, кино, театр харагшад, уран зурагта дуратайшуул, мүн өөһэдөөшье зохёолшод, зураашад, артистнар, хүгжэмшэд нилээд бодолгото болоһон байха. Иигэжэ оюун ухаанай ажалтанай үүргые дээшэлүүлжэ, тэдэнэй хэжэ байһан ажал хэрэг тээшэ бүхы партиин, бүхы арадай анхарал хандуулагдаа.

Түгэсхэлэй уулзалга дээрэ нүхэр Никита Сергеевич Хрущев үргэн ниитэ зоной һанамжа дуулаад байхадаа, манай Ленинскэ партиин энэ талаар баримталдаг хараа шугамые айхабтар хурса тодорхойгоор хэлэжэ үгэбэ. Партиин үнэн сэхэ туһалагша байхын тула зохёолоо юун тухай бэшэхэ ёһотойбиб, хэн энээнииемни уншаха болоноб, тэрэнэй зосоо ямар һанал бодол түрэхэ гээшэб гэхэ зэргын яашагүй шухала асуудалнууд бүхы зохёолшодой урда сэб сэхээр табигданал.

Һүүлэй арбаад жэлэй турша соо манай буряад уран зохёолой яһала даасатай хүндэ алхамаар урагшаа дабшаһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ ааб даа. Уран зураашаднайшье ехэ олон һонирхолтой зурагуудые бүтээгээ. Хүгжэмшэ композиторнууднай эмхи тоогоороо хэды үсөөхэншье һаа (энээн тухай суглаан бүхэн дээрэ хэлсэгдэдэг лэ), бараг томо захатануудые арад зондоо баһал бэлэглээ. Манай буряадай уран зохёолой. уран һайханай харалга—хоёрдохи декада Москва хотодо амжалтатайгаар боложо үнгэрөө һэн. Һүүлээрнь Россин Федерациин уран зохёолшодой холбоон манай эндэ зүгөөргүй ехэ хуралдаа зарлаа бэлэй. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудай сэгнэшэгүй шухала удха шанартай байһаниинь арсалтагүй. Манай соёл болбосоролой, уран һайханай искусствын али тухай хүгжэжэ ябаһаниие, ямар тодорхой амжалта туйлаһыень, хэр алдуу, дутуунуудтай байһыень элирхэйлэн гаргаа гээшэл.

Ондоогоор хэлээ һаа, манай хүгжэлтэ нэгэ шатада хүрөөд, бүри дээшээ хэлбэришэгүйгөөр зүдхэн ошохо зэргэтэй байгаа бшуу. Теэд заримдаа өөһэдтөө табидаг эрилтэнүүднай һуларна гээшэ гү гэжэ һанахаар болодог. Жэшээлхэдэ, мэдээжэ композитор Дандар Аюшеев «Анда нүхэд» гэжэ яһала һайн оперынгоо һүүлээр «Аха дүүнэр» гэжэ тэрээндэ холо хүрэхэгүй зохёол оперно театрта табюулаа. Үгышье һаа, «Сасуутан» гэжэ пьесын автор Б. Пурбуевай бэшэһэн «Милициин лейтенантые» хүдөө нютагаймнай харагшад дан үндэрөөр сэгнээгүй һэмнай. Мэдээжэ уран зохёолшо Ч. Цыдендамбаевай «Түрэл нютагһаа холо» гэжэ романиинь «Банзарай хүбүүн Доржо» гэһэн түрүүшынгээ номдо дүтэ ошоногүй гэжэ мэнэ һаяхан болоһон уран зохёолшодой съезд дээрэ шүүмжэлүүлээ һааб даа. Энэ мэтын жэшээнүүдые үшөөшье дурдажа болохо байгаа. Теэд бидэнэр, оюун ухаанай ажалтан, өөһэдынгөө хүдэлмэридэ саг үргэлжэ шүүмжэлхы ёһоор хандажа, арад зонойнгоо үмэнэ, ямар ехэ харюусалгатай байһанаа мэдэрхэ ёһотойбди.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй болоһон энэ мартагдашагүй уулзалгын һүүлээр манай республикын уран һайханай эмхи зургаануудаар хаа хаанагүй суглаанууд үнгэргэгдэжэ байна. Зарим нэгэн нүхэднай тиимэ һанаа амарханаар: «Москваһаа нилээдгүй холо байдаг зон ха юмбибди даа», «Аяар, иишэ абстракционизм, формализм гээшэнь хүрөөгүй бшуу»—гэлсэдэг. Зүгөөр уран зохёолой, хүгжэмэй, уран зурагай талаар бусад ондоо дутагдалнууд манай эндэ элбэг олон ха юм.

Ямаршье арадай уран һайханай хүгжэлтэ, соёл болбосорол саашаа болохо бүреэ эгээн һайн дээжэеэ халман абажа, тэрээгээрээ баяжа баяжаһаар, үг залгамжалан ошодог гээшэ ааб даа. Тиимэһээ аха нүхэдэйнгөө, урдын ажал-ябуулагшадай хэһэн хүдэлмэриие ойлгохо, мэдэхэ, үнэн зүбөөр сэгнэхэ ёһотойбди. Харин хэдыхэн жэлэй урда тээ уран зураашад Баженов, Казанский, Москалев гэгшэд «Цыренжап Сампиловай, наһатай болоһон бэшэшье нүхэдэй зурагууд хуушаараа, мүнөө шэнэ үедэ ондоогоор зураха ёһотой» гэһэн эрилтэ табидаг байгаа бшуу. Теэд арад зонойнгоо байра байдалые, үг заншалые, абари зангые Сампиловһаа мэргэн хурсаар харуулдаг уран зураашад манай эндэ мүнөө хэр олон юм ааб?

Манай бэшэдэг залуу хүбүүдэй дунда «Уран зохёолойнгоо гол ашааень бидэнэр лэ тээжэ ябанабди» гэһэн хөөрэлдөөнүүд гарадаг байгаа. Тиимэһээ энээнһээ урагша бэшэгдэһэн томо томо зохёолнууд. хонгёо хурса шүлэг, поэмэнүүд зарим ушарта оройдоошье тоодо абтадаггүй һэн. Һаяхан бэшэжэ эхилээд ябаһан нүхэрөө дан үлүүсэ ехээр магтажа, толгойень эрьюулхэеэ һанадаг ушарнууд мүнөөшье болотор гараһаар зандаа. Тээ мэндэ болоһон уран зохёолшодой съезд дээрэ Цэрэн Галанов яһала удхатай һайн үгэ хэлээ һэн. Теэд һая зохёол бэшэжэ эхилһэн Ш.-Н. Цыденжаповай нэгэ шүлэгэйнь удхые юрэ хөөрэн хэлээд, «тэнгэридэ хүрэтэр» магтажа ороо бэлэй.

Заримдаа һанаад үзэхэдэ, манай залуу нүхэдүүд бэе бэедээ зорюулжа гэхэ гү, али өөһэд өөһэдынгөө лаб ойлгохоор зохёолнуудые бэшэнэ гээшэ ха гэжэ һанахаар байдаг. «Хэн энээнииемни уншаха ааб, иимэ удхатай мүрнүүдни арад зондо ямар туһа хүргэхэ хаб» гэжэ бододоггүйнь халагламаар. Түрэлхи буряад хэлэн дээрээ шүлэг, зохёолнуудаа ёһотой гэгшээр мүлижэ, хэблэлдэ гаргажа «үрдингүйгөөр» гансата оршуулгуулдаг, бүри хэтэрхэдээ. ном болгожо гаргуулаад һанаа амархан гэшхэлжэ ябадаг ушар бии.

Арад зонойнгоо аман зохёолой дундаршагүй ехэ далай—баялигые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, буряад хүрдан хэлээе һайса шудалха ябадал түрүүшын ээлжээнэй эрилтэ ха юм даа. Уран зохёолшод, хүгжэмшэ композиторнуудта энэнь бүришье һаа шухала. Манай композиторнуудай һүүлэй үедэ бэшэһэн дуунуудынь арад зоной дунда юундэ таража, дэлгэржэ үгэнэгүйб? Миниин һанахада, энээнэй нэгэ шалтагааниинь иимэ байна. Композиторнуудай эмхи тоогоороо урганагүй. Гурба-дурбэн нүхэднай өөһэдынгөө мэдэхэ аялга нугалбаринуудые дууһан шахуу найруулханай. Теэд нютаг нютагуудаар ябажа, аялга хүгжэмэй баялигые суглуулнагүй. Тиимэһээ шэнэ бэшэһэн зарим дуунуудынь түрэлхи «алтан хүрьһэнһөө» таһаранги байнал гээшэ ха. «Бидэнэр, композиторнууд, шэнээр зохёодоггүйбди, харин бэлэн юумые хубилган хүрдадхан найруулдагбди» гэһэн Глинкын сэсэн үгэнүүд хэзээшье һанаанда оролтой болонол.

Бидэнэр, Буряадай уран һайханай интеллигенциин түлөөлэгшэд, партиин Центральна Комитедэй үгэһэн гүнзэгы мэргэн заабариие миил юрэ һайшаагаад, дэмжээд дүүргэхэ ёһогүйбди. Харюусалгаяа дээшэлүүлжэ, хамсыгаа шамажа, эдэбхитэй эршэмтэйгээр ажаллая!

Ч. НАМЖИЛОВ.

ПАРТИЙНА, АРАДАЙ АМИСХАЛТАЙ БАЙХЫНЬ ТҮЛӨӨ

1962 оной декабриин 17-һоо эхилээд партиин болон правительствын ударидагшад манай уран зохёол ба уран һайханай ажал ябуулагшадаар хэдэн удаа уулзалгануудые хэжэ, мүнөө үеын уран зохёол болон уран һайхан тухай яряа хөөрөө ехэ гүнзэгыгөөр ябуулһан байна.

Никита Сергеевич Хрущев тон ехэ удха шанартай үгэнүүдые хэлэжэ, мүнөө үеын уран зохёолой болон уран һайханай ажалябуулгые элишэлхэ зуураа, нигэжэ хэлээ: «Уран зохёол болон уран һайхамнай арад түмэнэйнгөө байдалтай тон нягта барисаатай байха ёһотой. Уран зохёолой, уран һайханай шэнэ амжалтанууд тээшэ», — гэһэн уряа үгэнүүдынь Владимир Ильич Ленинэй «Арадтаа этигэн, арадай зохёолой мүнхын булагта шунгахаһаа тунхарихагүйл хүнүүд илажа гараха» гэһэнтэй холболдон, уран зохёол болон уран һайханай мүнөө үеын үг зорилго тээшэ абаашан, Ленин багшын үгые үшөө үшөө дабтан дабтан үгэнэ.

Манай уран зохёолой, уран һайханай ажал ябуулганууды партиин зүб тээшэнь шэглүүлэн, эдэнэй хүгжэлтэнүүдтэ тон ехэ анхаралаа табидаг дээрэһээнь, манай уран зохёол, уран һайхан дэлхэй дээрэ суутай, арад түмэндөө хүндэтэй байхаһаа гадна, коммунизм тээшэ алхалжа ябаа хүн зонойнгоо сэдьхэл тон эрхим болбосоролоор хүмүүжүүлхэ үүргэтэй болоно.

Уран зохёолшын үүргэ тухай М. Горький нигэжэ хэлээ һэн: «Уран зохёолшо хадаа тэрэ үеынгөө абяа хоолойнь, өөрын оронойнь, өөрын мэдэрэлэй шэхэн, нюдэн, зүрхэниинь гээшэ». Максим Горький энэ үгэнүүдээр зохёолшын үүргые тодорхойлно. Энэ мэргэн үгэнүүд дээрэһээнь абаад үзэхэдэ, зохёолшо хадаа гансал өөрынгөө һанал бодол хэлэдэг хүн бэшэ, харин арад түмэнэйнгөө һанал бодолые социалис бодото байдалай хагабшаар үлхэн, арад түмэнтэеэ хөөрэлдэжэ, тэрэ үеынгөө ажал, абьяасые амиды дүрэ шарайтайгаар харуулжа шадаха хүн болоно. Манайшье Буряадай зохёолшодой ажал ябуулгада хаража үзэмөөр дутуу дундаа зүйлнүүдэй бии байһыень хэн арсахаб, эдээн тухайдаа хэлсэн, шүүмжэлэл үргэнөөр үүдхэжэ, энэ алдуу эндүүнүүдээ усадхана бэзэбди. Манай уран зохёолой хүндэ артиллери болохо удхата зохёол мүнөө үеын байдалые улам үргэнөөр абажа харуулха бэзэ гэжэ найдагдаха байна. Тиихэдэ манай поэзи тухай хэлэхэдэ, энэ жанр тон ехэ дэбжэлтэтэй байһыень тэмдэглэлтэй. Зүгөөр, поэдүүднай булта шахуу газараар ябахагүй, ниидэхэ дуратай, гоё һайхан үгэнүүдтэе мордоод, хүхэ огторгой дүүлин ябанабди. Газар дээрэ буужа, арад түмэнэйнгөө дундуур машинаарш бэшэ һаа, хоёр улаанаараа ябагаханаарш ябажа байгаа һаа, тэнгэридэ ябаһанһаа дутуугүйгөөр олзотохо бэшэ ха гүбди. Арад зоноороо уулзажа, хөөрэлдэжэ байхада хэды һайн бэ даа! Арад зонойнгоо урда зохёолнууд тухайгаа хэлэжэ байхада хэды һайм!

Бүри һая би Ага нютаг ошожо ерээб. Тэндэ хэдэн нютаг колхозуудаар ябажа уулзалгануудые үнгэргөөб. Энэ уулзалгануудта сагаан толгойтой үндэр наһатай хүнүүд хүрэжэ ерэнэ. Уран зохёолоор арад зомнай һонирхонол шуу даа. Шадаал һаа, уулзалгануудые хэжэл байгаа һаамнай, зохёолшодой барисаан арад зонтоёо улам нягта боложол байха.

Хоца Намсараев, Жамсо Тумунов гэгшэд нүгшэһөөр хэдэн жэл боложо байна, теэд эдэ ахамад зохёолшодойнгоо нэрэ мүнхэлэн, эдэнэй зохёолоор уран һайханай үдэшэнүүдые үнгэргэдэг һаамнай хэды һайн байгааб!

Залуушуулай һонирхол удха бодол түгэс зохёолнууд тээшэ татаха, һонирхуулха манай нангин уялга.

Уран зохёолойнгоо партийна ба арадай амисхалтай байхын түлөө булта шармайн оролдоё.

Цырен-Дулма Дондокова,
поэтесса.

…шанарай научно-практическа конференци

…-ной үдэрнүүд… …1-дэхи интер… багшанарай …ска конферен… …глаан РСФСР-… …а наукануудай …дэхи яһатанай институдай …гэгдэбэ.

…ын асуудалаар …түрүү дүй дүр… …э ба һурагша… …омжын шанар …рга замууд ту… …эргэдэхи педа… …гые даагша, …ьяата багша …ва элидхэһэн

…дүршэл халан …үхэнэй зайла… …болоно. Зүгөөр …оор нэбтэрүү… …тулада һай… …шудалха хэрэг… …лидхэлшэ эхил… …нар С. Б. Бо… …мпилова, М. Н. …он бусадай дүй …дэлгэрэнгыгээр …бэ. Жэшээнь, …диева мүнөө 7-… …род хэлэ заана. …1-дэхи класcһаа Бодиевада баг… …м һайнаар һу… …эд ямар аргаар …э үрэ дүн туй… …? Бэеэ даагаад …һургаха тушаа …ол анхаралаа …нэ үгэ бүхэнэй …даг, тэрэ үгэ… …а түрүүн мэ… …рассказ, сочи… …. Теэдшье үхи… …ёһоор ойлгоо… …эрэниие олохон …ар хэрэглэдэг, …аргадаг ха юм. …аород хэлэндэ …эр мэргэжэхэб? …ямаршье хэлэ… …махабадань» ха …тиимэ дээрэһээ …е зүбөөр ойл… …шиидхэхы удха …оно бшуу. Гад… …иева үгын уран …түүлхын хойно… …олон янзын хү… …үүлдэг. Жэ… …ад гэртээ, хэ… …алтадаа ямар …хайнь зохёол …нь хэлэ уяруул… …хибүүдэй ухаан …нэ.

…ика болон уран …хоорондонь няг… …оор заадаг. …үзэхэдөө, тэрээ… …үхибүүд ехэ …арсалдаа, хөө… …. …р бэшүүлдэг …инь дам саа… …рээ орео болгог… …ммэрхүү ажал

хүдэлмэри ябуулдаг байһанайнгаа эсэстэ нүхэр Бодиева бүхы үхибүүдээ һайнаар һургана.

Удаань элидхэлшэ Улаан-Үдын 6-дахи һургуулиин эхин классуудай багша нүхэр М. Н. Каменецкаягай дүй дүршэл тухай хэлэбэ.

Энэ багша 21 жэл соо хүдэлнэ. Хододоо жэгдэ һайнаар мэргэжэл шадабаряа нарижуулжа ябаһанай аша туһаар һүүлэй 4 жэлэй турша дотор нэгэшье үхибүү класстань хоёрдохи жэл үлөөнэгүй.

Нүхэр Каменецкая 2—4 классуудтаород хэлэ заахадаа, угаа олон янзын аргануудые хэрэглэдэг. Жэшээнь, бүхы түрэлэй диктантнуудые бэшүүлдэг. Мүн олон ондоо хүдэлмэри дүүргүүлдэг, тиихэдээ һурагшадай ухаан бодолые уян нугархай, гүйсэтэй хурдан болгохо тушаа анхаралаа ехээр хандуулдаг. Жэшээнь, хабар тухай зурагаар хөөрэлдөө үнгэргэхэдөө хэдэн һонирхолтой асуудалнуудые табяа һэн. Хабарай байгаали тухай юрэнхы дээрэнь хөөрөөд лэ һурагшын хизаарлахаяа забдахадань, байгаалиин зарим жама ёһоной ушар шалтагаанууд тухай хөөрэжэ үгэхыень баадхаһан байна («Саһан хайлана гэнэш. Теэд тэрэшни юунһээ боложо хайладаг юм?» гэхэ мэтээр).

Мүн нүхэр Каменецкая экскурсинуудые хододоо эмхидхэжэ, һурагшадай үзэһэн материалнуудаа бата бэхеэр хадуухадань туһалдаг. Тиимэ аяншалгануудые ехэнхидээ комплексноор үнгэргэдэг:ород хэлээр, түүхээр, географяаршье үзэһэн материалнуудыень нэгэн доро дабтуулдаг. Жэшээнь, һурагшадынь завод ошожо, суута токарь Курочкинтай уулзаа һэн. Тиихэдээ ажалай гоё һайханиие харан ойлгоо. Дүрбэн ондоо станогто нүхэр Курочкинай гансаараа хүдэлжэ байһые харахадаа ехэтэ һонирхоо.

Удаань коммунис ажалай бригадын яажа хүдэлдэг тухай цехэй начальнигтай хөөрэлдөө.

Тиигээд лэ хойто үдэрынь заводто юу хараһан тухайдаа сочинени бэшээ. Коммунис ажалай бригада тухай түүхын хэшээл дээрэ үзэһэнөө, «резать, пилить, шлифовать, штамповать» гэхэ мэтын шэнэ глагол үгэнүүдые анха түрүүн хэрэглээ.

Һурагшадай нэгэн жэгдээр ажаллажа һураха тушаа багша ехэ анхарал хандуулдаг. Өөрөөшье шашаг олон үгэгүйгөөр, тоб байса, тодо һонороор шэнэ материал тухай хөөрэжэ үгэдэг. Һурагшадыньшье нэгэн адляар хүдэлжэ гү, али бэшэжэ эхилдэг. Хожомдоһон, нобшорһон хүн гэжэ тэндэ байхагүй.

Мүн һурагшадтаа айхабтар налархай уринаар хандадаг. Үхибүүн бүхэнэй һайн муу талые, гэртэхи байдал һуудалые ехэ бэрхээр мэдэдэг. Ямар нэгэн шалтагаан дээрэһээ уруу духа болоһон һурагшые урмашуулхадаашье угаа шадамар. Иимэ байхадань бүхы классынь һайнаар һурангүй яахаб!

Гадна ороной түрүү багшанарай дүй дүршэлые саг үргэлжэ шудалдаг, теоретическэ номуудые олоор уншадаг, залуу багшанарта хододоо туһалжа ябадаг. Энэ һуралсалай жэлэй эхилһээр 240 багшанар хэшээлдэнь орожо, дүй дүршэлтэйнь танилсаа.

— Оролдосотой һайнаар, аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлдэг багшанар иимэл хаям даа. Тэдээнэй дүй дүршэлые шэнжэлэн согсолжо, бусадай дунда дэлгэрүүлхэ ёһотойбди,—гэжэ нүхэр Хазагаева тэмдэглэбэ.

Тэрээнэй һүүлээр буряад һургуулидаород хэлэ бэшэг яажа ойлгуулха тухай РСФСР-эй габьяата багша **К. А. Олзоев**, багшанар **Д. И. Бадмаева, С. И. Сампилова, М. А. Худаева, Д. Ц. Доржиев, С. Б. Бодиева** болон бусад өөрынгөө дүй дүршэл тухай хөөрэжэ үгэхэ зуураа, шухала һанамжа, дурадхалнуудые оруулаа.

Тэрэшэлэн интернат һургуулида пионерэй хүдэлмэриин яажа эмхидхэгдэдэг тухай БурАССР-эй габьяата багша **Е. М. Тармаева**, коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын зарим асуудалнууд тухай **О. Г. Дамбаев** гэгшэд элидхэбэ.

Дурсагдаһан конференцидэ пединститудай болон БКНИИ-гэй эрдэмтэд—педагогическа эрдэмэй кандидадууд **Ж. С. Сажинов, М. Н. Мангадаев, Ц. Ц. Цыдыпов, А. И. Уланов**, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат **Л. Ш. Шагдаров**, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор нүхэр **Л. Е. Элиасов** гэгшэд дэлгэрэнгы элидхэлнүүдые хэбэ. Тиихэдээ нүхэд Элиасов, Уланов гэгшэдород хэлэ заалгада фольклор яажа хэрэглэхэ тухай хөөрэжэ үгөө.

Гадна РСФСР-эй Педагогическа наукануудай академиин дэргэдэхи яһатанай һургуулиин институдай эхин шатын һуралсалай секторые даагша **И. В. Баранников**, дурсагдаһан институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ **А. Ф. Бойцова** гэгшэд тон һонирхолтой мэдээсэлнүүдые хэбэ.

Р. Цыбиков.

…гтамаар даа, Светамнай

…ажалда ябадаг, …бэрхэ хани ба… …хай хэдэн үгэ …об.

…ва 8 классай …эд, хоёр жэл …үдэлжэ байһа… …алишан боло… …рба найма хү… басаганда хо… …а абаад, га… …е һааха, эдеэ… …а гэхэ мэтэ …ымэрээ гүйсэд… …түрүүшээр бэр… …аа. Тиибэшье …үгээр бэрхэ… …араад, мүнөө …а түрүү һаали… …болонхой. Тии… …жэлдэ 1750 …уялга үгэһэн …ү һаажа, бул…

танһаа түрүүлһэн магтаалтай.

— Энэ миниин ажалай түрүүшын дүн бэеын бэрхээр туйлагдаагүй, нүхэдэй, ахамад һаалишадай халуун туһаламжаар хэгдээ юм,—гэжэ Света даруугаар хөөрэнэ.

Зулгы зохид зантай, хэһэн юумэндээ нэтэрүү, нарин нягта Светамнай арад зоной этигэлдэ хүртэжэ, нютагайнгаа сомоной Советдэ депутадаар һунгагдаа юм.

Малаа электрын гэрэлээр хангагдаһан шэнэ байрада оруулха, «Карусель» тодхохо гэхэ мэтэ шэнэ хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэ манай залуу һаалишад, тэрэ тоодо Света, бүришье шударгыгаар оролсожо, али шадаха юумэеэ хэлсэдэг, хамһалсадаг байна. Мүнөө сагай эрилтые түргөөр бүримүһэн дүүргэхэ зорилгодо бүгэдые хабаадуулха хабатай, фермые даагша залуу коммунист нүхэр Дондог-Доржо Цыбиков һаяшаг хүдэлжэ эхилһэн аад, маанадайнгаа дунда үгөө дуулгастай, ажалаа һайса мэдэдэг хүн юм.

Өөрынгөө ухаанда һанахадам, олон жэлдэ хүдэлжэ баян дүй дүршэлтэй болоһон наһажаал һаалишад, малшадтай хамта шэнэ юумэндэ абьяастай, шадал зориг ехэтэй залуушуул суг ажаллажа, хамтынгаа зорилго руу эрмэлзэн тэгүүлбэл, ехэ юумэ бүтээхэ байна.

Роза Цыреторова,
«Эрдэм» совхозой 5-дахи отделениин һаалиин фермын малшан.

Шэнэ шүлэгүүд

Цырен-Базар БАДМАЕВ

„Нара буляалдаан“ гэжэ номһоо

ОРОЛТО

Нара буляалдаан,
урилдаан!
Нахигар хурдан гүйгөөшэдэй
Табжаганалдаһан табгайһаа
Тооһорон бурьяха гээшэнь даа!
Харахадам наран бүрүүлтэнэ,
Харанхы, хиртэһэн юумэдэл.
Харин шамайе буляалгахагүйб,
Хариин худанар хүбүүдтэ.
Арадайм һайхан заншал лэ!
Аба эсэгэнэрнай урдандаа,
Нараа буляалгахагүй гэжэ
Наһаараа оролдон ябаал даа.
Зобохые үзэһэн арадни
Зол хубяа, хэлэһэн үгэеэ.
Нараар хэмжэдэг байһаниинь
Намда захяа боложо үгөө.
Наһаяа тэрээнтэй холбожо,
Нара зүб ябаха ёһотой гээ,
Заяандаа нэгэ баярлахадаа,
Зосоом нара гарашаба гээ.
Нобшо, үнэһэ, шоройтоо
Наранай зүг руу бү адха гээ,
Мандаһан наран тээшэ хараад,
Мори хаража болохогүй гээ.
Һамга хүбүүндээ эрихэдээ,
Һархагар, томоотой, урматай:
«Наран гэрэл хүбүүндээ
Һара гэрэл басагытнай
Эрижэ ерээб» гэдэг байгаа.
Эхин үгэнь иимэ байгаа.
Найман зүгтэ юртэмсы
Нарата дэлхэй гэдэг байгаа.
Һалбари, элинсэг хулинсагни
Һайхан зосоохитой зон байгаа.
Баяд нредтой тэмсэжэ,
Баярта сагы хүлеэгээд,
Гажаран заримдаа уйдахадаа,
«Гараха наран байха даа» гээ,
Тэрэ нарааниинь гараа һэн.
Түүхэтэ хубисхал мандаа.
Тиибэшье нара буляалдаан
Тойроод болоһоор зандаа.
Харин зарим заншалнууд
Хойнорон хойшоо гарааш һаа,
Бүхы һайхан удхань
Буряад арадтай ябахал даа.
Шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ
Шангахан тэмсэл хэнэбди,
Хүнэй досоохиин бүриие
Коммунис нараар сэбэрлэнэбди.
Мүрэн далай хазаарлан
Мүшэдтэ хүрэн ниидэнэбди.
Алтан нара буляалдан,
Аяар замбуулинаар гүйлгэнэбди.
Хоёр лагериин хёмороолдоон,
Хоро шара, дариин утаан.
Орон дэлхэйн үдэр бүхэн —
Ото нара буляалдаан.
Хара сагаан хоёрой
Хубита һүүлшын тэмсэл лэ,
Энээндэ хабаадаха байһамни
Энхэ наһанайм талаан лэ.
Ниигэм һайхан коммунизмы
Ниитэ түбидэ мандуулхадаа,
«Нара буляалдаанда илаабди» гээд
Нэгэн дуугаар хэлэхэбди даа.

ТҮРЭҺЭН ҮДЭР

Түмэршэ дархан Эрдэниин
Түрэһэн үдэр
мүнөөдэр.
Үнгэргэел тэрэнии!
Үетэн нүхэдынь хүлеэдэг.
Одоошье сугларбад.
Олон айлшад. Шууялдаан.
Гонгор, Субад,
Гоша, Сэрэмпил, Иван...
Эрдэниин байрладаг
Энэ жаахан таһаг соо
Боошхотой селедходол,
Булта нүхэдынь багташоо.
Наһатайшье, залуушье —
Национальна хүдэлмэришэн анги.
Биб—гэһэнүүдшье
Бардамуудшье, бэшэшье
сугларанги.
Биографидаа тортоггүй
Бүгэдэндэ мэдээжэ түрүүшүүл.
Капитализмын үлэгдэлгүй,
Халта үлэгдэлтэйш заримашуул.
Басагахад шадалаараа
Бэеэ заһанги, сарюуханууд.
Хүхилдэнэ садатараа
Хүхэшье, харашье нюдэтэйнүүд.
Һанаатай, бараг,
Һайхасаан лэ басагад хэбэртэй.
Улаан будагаар
Урал аманиинь түрхеэтэй.
Будаг, будаг...
«Болгоомжологты. Эндэ
шэрдээтэй»
Гэһэн гаршаг
Һанаанда ороно. Энеэдэтэй.
Эри мүригүй
Энээхэн хүбүүн гансаардаа.
Асарһан бэлэгшьегүй,
Архи уухаяал ерээл даа.
Үһэеэ ургуулһаниинь —
Үхи басагадтал адли гэхээр.
Доогуураа түрниинь!
Дотор үмдөөрөө гү гэхээр.
Зай даа, тэбшэдээ
Зарсахань гээшэл буузамнай,
Юрэдөө, Эрдэнидээ
Юу хүсэхэ, юрөөхэмнайб?
Нүхэрэймнай тахалһан
Паровоз-хүлэгүүд олон даа.
Эрдэнеэ амаршалан
Элдин Ороной замуудаар
Дохёо үгэжэ,
Дабаа дабана, гатална,
Тайга хүбшэ,
Дайда тала һэтэлнэ.
«Һамга абаг лэ!»
«Һайнаар лэ хэхэбди даа
хуримыень...»
Заримашуул баглан,
Заатагүй адаглана Даримые.
«Һаа-һаа» гэлдэнэ,
Һай юумэеэ олошобод.
Дарима тэндэхэнэ
Шашага улаан болошобо.
Элил даа хажууһаань харахада,
Иихэдээ яагаабши?
Ганса бэе Эрдэниин ябаһанда
Гэмтэй хүн аалши?
Абарба мастер Бочаров,
Аягаа үргөө:
«Ууралта паровознай
хүгшэрөө.
Үбгэжөөлэй түлөө!
Паровоз һайнаар албаа хээ.
Пенсидэ ябуулая.
Электровоз заһадаг
болохобди,—гээ.
Зай, ууя».
Таaража ядалдана,
Тоосолдоно, шууялдана ехээр.
Угзаралдан алдана—
Үйлэдбэриин зүблөөн гэхээр.
Түмэршэ дархан
Хорин таба
наһа гүйсөө.
Юрын лэ үдэр ха,
Юрэдөө календарьта
байхагүй бэзэ.
Тиибэшье мэдэхэл
Тэрэнииемнай бүхы ПВЗ.
Намдаба хүхилдөөн,
Нүхэд, тарахаар болоо гү?
Ханатараа сэнгээ,
Хэрэггүй юумэн болоогүй.
Харин тэндэ
Культурно-ниитын хэлтэс
Хүдэлмэриингөө түсэбтэ
Тэмдэг табиба:
«Бүтээгдээ».
Сонхонь яларанхай:
Сохилно эндэ шангахан
Заводой зүрхэнэй
Заахан нэгэ һудаһахан.

Дашидаба МУНКУЕВ

Басаганда

Хаагуур яагуур тэнэһээр,
Халтиржа, бүдэржэ ябаһаар,
Халаг, халаг, халаг даа,
Хамаг хубсаһаа хандилжархёоб.
Хадхажа үгэхэ гүш даа, Соня?
Зөөри зөөшөөр тиимэхэнби даа.
Зүһэ юуеым мэдэнэлши даа...
Зэд мүнгэн — хармаандам,
Зэд абяан — толгойдом.
Зохид бэшэ аал даа, Соня?
Тоншуулдал хүдэлхэ хүсэл бии.
Тэрэнэй ажал хэсүү гээбы.
Теэд яахаб, шадал соохоноо
Түнхихэл хүн бэзэб, наһан соогоо.
Түнхилсэхэ гүш даа, Соня?
Хабарай нэгэ һүни һэн.
Һарашьегүй... аалин һэн.
Үхин, үргөө гэрэйнгээ
Үүдые тиихэдэ нээгээ һэнши.
Һанана гүш даа, Соня?
Ямар айнгяар, айнгяар,
Ямар халуунаар шэбэнээ һэмши!
Ямар нюдөөр тиихэдэ
Ямар дэлхэй хараа һэмши?
Наһанайш нангин хүсэл
Нулимса болон хайлаа һэн.
Дуран, зоболон, шунал
Дорьбоһон сээжыеш сорьёо һэн.
Баяршни — миниин баяр һэн.
Гунигшни — миниин гуниг һэн.
Үгы, мүнөөшье зандаалши даа
Үеым нүхэр Сонимни даа.
Һаяар шамдаа бусахадаа
Хүгжэм, дуу асархаб.
Үбсүүн дээрэш амархадаа
Үнэниие ойлгожо һурахаб.
Али олон нютагуудай,
Аян холын замай, хүнүүдэй,
Ажабайдалай тооһонһоо
Арилгажа намайгаа абаарай,
Түлиһэн галым һэргээгээрэй,
Түшэгни боложо ерээрэй...
Хүлеэжэл, хүлеэжэл байдагаараа,
Хүлеэжэл үзыш даа зангаараа,
Хэн нэгэнтэй намайгаа
Һэлгэжэ, эндүүржэ орхингүй,
Хүлеэжэл байгыш даа, Соня.
Ондоо хэндэшье хандахабиб даа,
Ондоо хэндэшье найдахабиб даа.
Оршолон дэлхэйдэ оройдоол
Ори гансахан ха юмши даа!
Ойлгоно гүш даа, Соня?

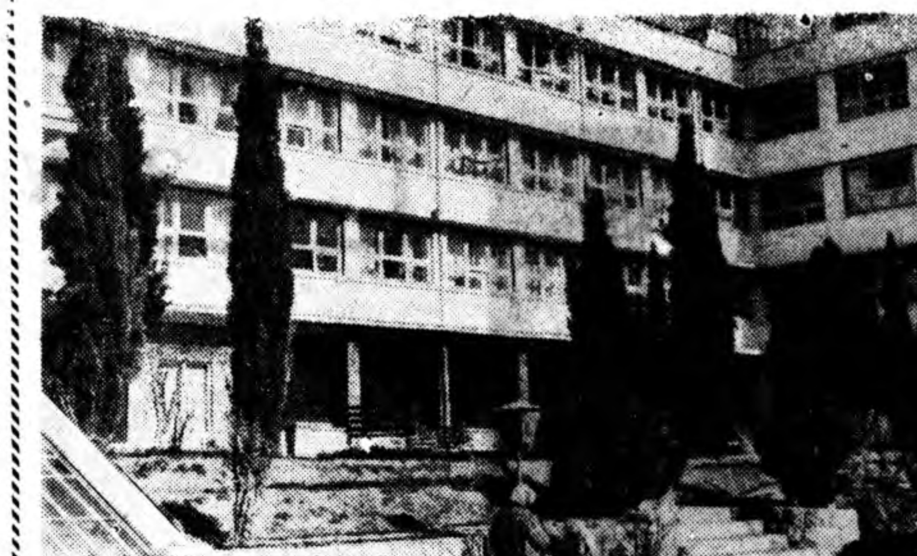
США-гай правительствада эльгээгдэһэн ното

США-һаа Москвада байдаг элшэн сайд Ф. Колер СССР-эй МИД-тэ һаяхан ното дамжуулан үгэһэн байгаа. Мартын 15-да советскэ хоёр самолёт Холбоото Штадуудай агаарай хилые Аляска шадар дабаа гэһэн хэбэртэйгээр энэ ното соонь хэлэгдэнэ.

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство энэ оной мартын 27-до США-гай посольстводо харюугай ното эльгээжэ, тэрээн соогоо Советскэ правительствын даалгабаряар иигэжэ мэдээсээ. Берингэвэ далай шадарай уласхооронһой уһан дээгүүр советскэ хоёр самолёт энэ оной мартын 15-да юрын ниидэлгэнүүдые хэһэн байгаа гэжэ Советскэ засагаархидай наринаар мүрдэн шалгаһанай эсэстэ тодорхойлогдоо. Гэбэшье, эдэ ниидэлгэнүүдые хэхэдээ, советскэ самолёдууд Америкын Холбоото Штадуудта хамаатай уһан дээгүүр ниидээгүй, посольствын ното соо заагдаһан пункт болон Аляскадахи ямар нэгэн ондоо пункт шадар США-гай агаарай хилые дабаагүй.

Мүрдэлгын мэдээнүүдэй ёһоор, уласхоорондын уһан дээгүүр ниидэлгэ хэгдэһэн байна. США-гай агаарай хилые дабаа гэһэн хэбэртэйгээр ното соо заагдаһан газарта 350 километрһээ дүтүүр советскэ самолёдууд ниидээгүй.

Дээрэ дурсагдаһаниие хараада абан, Советскэ правительство Америкын Холбоото Штадуудай правительствын буруушаалгые үндэһэ баримтагүй гэжэ тоолоно.

Хорые хороорнь даралга

Ташкент шадар могойн «фермэ» бии юм. Тэндэ хорото могойнууд зорюута хорынь абахын түлөө бариhдаг. Тон ехээр нарилжа, башыхан аад, хонхогоршог түхэреэн шэл могойдо хадхуулдаг юм. Тиигэхэдэнь, могойн хадхуурай хорон шэл дээрэ үлэдэг.

Шэл дээрэ суглараһан хорото дүалнуудые гусхай элдэб дабhантай холижо, шэл амhартада хэжэ, бүхөөр тагладаг байна. Хорото могойһоо аршалха түргэн туһаламжын пунктнууд эмхидхэгдэнэй. Хэрбээ хүнэй могойдо хадхуулбалнь, дары сагтань могойн хоротой һабаар арhа мяханай забһарай тарилга хэжэрхидэг. Тиигэжэ хүнэй бэе махабад, зарим ушарта ами наһаншье абарагдадаг гээшэ.

30-аад жэлэй саада тээ Ташкент хото шадар могойдо хадхуулдаг хүние аргалдаг хүшэн ажаһуунан гэхэ. Тэрэ хадаа могойн хадхаһан шархые уралаараа таһа хүхэжэрхидэг байгаа. Тэдэ тиихэ үедэ могойн хоронтой тэмсэхэ, тэрэниие эмшэлхэ арга үшөө олдоодүй байһан тулада, тэрэ хүгшэниие эди шэдитэй юм ха гээд һүгэдэн шүтэдэг байһан юм бэшээтэй.

Ушарынь юуб гэхэдэ, анхан тэрэ хүгшэн өөрөө могойдо хадхуулһан аад, харин үни удаан үбшэлөөшье һаа, эдэгэһэн байгаа хаш. Тиигэжэ тэрэнэй бэе махабадта могойн хорондо эсэргүү тусхай бодосууд бүридэһэн удхатай болоно.

Могойн хорон химическэ бүридэлэйнгөө талаар тон олон зүйлнөө нэгэдэһэн бодос юм. Тиимэ тулада, хатаадшье байхадаа, хэдэн арбаад жэлдэ хүсэеэ бууралдагүй зэргэтэй.

Манай эндэхи могойнуудай хорон хүнэй ами наһанда хохидол үзүүлхэ хүсэгүй. Тиигэбэшье, хүниие нилээд туляаха зобоохо, үни удаан үбшэлүүлхэ жэшээтэй. Могойн хорон хүнэй бэедэ орон сасуу бүри 10—15 минутын туршада бүхы бэедэ тарадаг. Тиимэ тула могойдо хадхуулһан хүн дары түргэн эмнэлгын газарта ошожо, тарилга хүүлхэ уялгатай.

М. Бакутин,
биологическа эрдэмэй кандидат.

Һонирхуулба

Тальцы станциин (Улаан-Үдэ) ажалшадта Октябрьска районой Культурын байшангай уран һайханай коллектив концерт харуулба. Хорин хүнһөө бүридэһэн тус бүлгэмэй гэшүүдэй харуулһан концертын программа ехэ һонирхолтойгоор, уран хурсаар гүйсэдхэгдэжэ, сугларагшадай сэдьхэл баясуулба.

Концертын түгэсхэлдэ хабадагшад саашадаа ходо айлшалжа байдаг болыт гэжэ уран һайханай бүлгэмөөрхиндэ хандаба.

Г. Аширов.

Манай һургуулида...

Мухар-Шэбэрэй Суулгын арба нэгэн жэлэй һургуулиин һурагшад жэл бүхэндэ һонин программатай спартакиада үнгэргэдэг болонхой. Байгша оной долоон спартакиадын программада шатар, даам наадаха, уран һайханай гимнастика, хоккей, коньки, санаар уралдаха гэхэ мэтын мүрысөөнүүд оруулагдаһан байгаа. Шатараар болоһон мүрысөөндэ 10, 11-дэхи классай һурагшад түрүүшын хоёр һуури эзэлээ һэн. Тиихэдэ шатараар һургуулиин чемпионой нэрэ зэргэдэ 10-дахи классай һурагша Будаев Батоцырен, басагад соохоо 9-дэхи классай һурагша Бадмаракшеева Люба хүртэһэн юм. Даамаар үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ 5-дахи «а» классай һурагша Дондокова Гармажап, басагадай дундаһаа 7-дохи «а» классай һурагша Дондокова Цырендулма гэгшэд эрхимлэжэ, мүн лэ чемпионой нэрэдэ хүртөө һэн.

Спортын гимнастикаар 10-дахи классайхид эрхимлэжэ, түрүү һуури эзэлһэн байна. Эндэ һурагшад Дондуков Ким, Алексеев Виктор, Балданов Вячеслав, Дашицыренова Норжима, Самгадеева Вера, Тестева Анна гэгшэд упражнени бүхэниие гоё һайханаар, уян нугархайгаар гүйсэдхэжэ, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа.

Спортдо хабаадалсаһан һурагша бүхэнэй бэе махабадынь тамиржадаг юм. Тиимэһээ һурагшад сүлөөтэй сагтаа спортын элдэб янзын зүйлөөр һорёо, мүрысөө хирэ хирэ болоод лэ үнгэргэжэ байдаг болонхой.

Р. Зонхиев,
физкультурын багша.

Энээниие мэдэхэ гүт?

Амарай бархат

Аль-Дурнын ой тайганууда амһартын таглаа хэдэг модон ургана. Тэрэ модо харанхыдашье бараад үзэхэдэ, бархат модон гэжэ тухайлагдаха. Энэ бархат модон эхэнхиидээ Уссури мүрэн болон тэрээндэ шудхаһан гол горхон өөдэ, мүн Амар мүрэнэй тэн багаар ургадаг байна.

Бархат модон хүнгэхэншье, бүхэ бэхишье, һайнаар үнгэлэгдэдэгшье байха юм. Тэрэ модон мебель, хүрез хамжа, фанерэ, сана, машинын модон зүйл хэхэдэ тон тааралматай байдаг. Бархат модон гадар талаараа холтоһоор хушагданхай. Тэрээгээрнь шэрэ хэдэг байна. Мүн холтоһо, набша, үрэһэнһөөнь эфирнэ тоһон, таннида, алкалоида гэхэ мэтын медицинэдэ хэрэглэгдэхэ зүйл гаргажа болохо.

Гэбэшье, амарай бархадай тон шухала зүйлынь юуб гэхэдэ энэ модоной эшэдэ, гэшүүнэндэ амһартын таглаа хэхэ зузаан үе байдаг. Тиимэ таглаа шэнгэн юумэ газаашань табидаг, нэбтэрүүлдэггүй, уян зөөлэн, юумэндэ үнэр, амта оруулдаггүй, хоёр ондоо юумэнэй хоорондохи зайе бүхөөр тусгаарлан хаадаг, щелочь, кислота гэхэ мэтын зүйлдэ гэмтэдэггүй байха юм.

Тэрэ таглаа авиа, авто болон трактор бүтээлгэдэ хэрэглэгдэдэг байна. Таглаа хэдэг хабтагай үень хүйтэ табидаггүй тухэерэлгэдэ тон тааралматай байдаг. Мүн таглаагай тэрэ модоор оптическа шэл үнгэлхэ дискэ хэдэг байна. Таглаагайнь хиигадаһа, тооһор линолеум, линкрүст бүтээгдэн гаргагдадаг.

Бархат модонһоо таглаа хэдэг үзыень абахадаа, тэрэ модые заавшье гэмтээнгүй хуулажа болохо юм. Уладахи жэлэдэнь таглаа хэхэ шэнэ үе ургажа, хэдэн жэлэй үнгэрөөд байхада урдынгаа хэмдэ хүрэмэ зузаан болоод байдаг.

(Календарьһаа абтаба).

Ботвинник—Петросян

Шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй гурбадахи уулзалгань гушан хоёрдохи ябадалай һүүлээр хойшолуулагдаһан байгаа. Эндэ Петросян нэгэ үлүү хүбүүтэй үлэһэн юм. Тэдэ энэ хүбүүнэй хэр зэргэ үргэшээ дабшаха хаб? Энээндэ гэртэлэ һайн бодожо, шэнжэжэ үзэһэнэй һүүлээр харюу үгтэхэ. Тиибэ ябашье һаань, Ботвинник тэнсэхэ ябадалнуудые хэхэ ёнотой гэжэ олон тоото шэнжэлэгшэд уридшалан харюу үгэһэн байгаа. «Бүхэли һүниндөө унтангүй шэнжэлжэ, бодожо үзэһэнэй һүүлдэ энэ парти тэнсэлгээр дүүрэхэ» гээд дэлхэйн экс-чемпион М. Таль тон зүб хэлэжэ үгөө.

Мартын 28-да шатаршадай түбэй клубта хойшолуулагдаһан парти наадагдаа. Мүрысөөнэй главна судья конверт задалжа, наадааа хойшолуулхадаа Ботвиннигай бэшэһэн ябадалые хюлгэ дээрэ гаргажа, хажуу талынь хүбүү урагшань түлхинэ. Энээнэй һүүлээр шатаршад тэмээнүүдээ һэлгэжэ, түгэсхэлэй ябадалнуудые хэнэ. Сагааннар наадагшань нэгэ тэргэ, гурбан хүбүүтэй, харань нэгэ тэргэ, хоёр хүбүүтэй үлэшөбэ. Мэдээжэ гросмейстер Тартаковер тэргэ үлүү хүбүүн хоёроор шүүжэ болохогүй гэжэ нэгэтэ хэлэһэн гэхэ. Ботвинник тус гуримые хэжэн удаа хэрэглэжэ үзэжэ, зүб энэ шиидхэбэриинь баримталдаг байна. 1962 ондо Варна городто болоһон наадаанда Ботвинник США-гай чемпион Роберт Фишертэй уулзахадаа, дүтүү нэгэ хүбүүтэйшье һаа, тэнсэжэ гоё һайн ябадал хэһэн юм.

Мүнөөшье гурбадахи уулзалгын түгэсхэлэй—87-дохи ябадалай һүүлээр наадан тэнсэлгээр дүүрөө. Тиигэжэ наадаанай тоо 2:1 болоожо, дэлхэйн чемпион Михаил Ботвинник түрүүлжэ ябана.

(ТАСС).

Айлшад түрүүлжэ ябана

Буряадай хүдөө ажахын институдай актова зал соо Зүүн-Сибириин институдуудай шатаршадай дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн эхилбэ. Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр Красноярскын технологическа институдай команда Барнаул городой политехническэ институдай шатаршадтай наадаа. Манай Зүүн-Сибириин технологическа институдайхид Эрхүүгэй медицинскэ институдай шатаршадтай наадаа.

Дүрбэн часай туршада болоһон тулалдаанда Барнаулай түлөөлэгшэ Красноярскын мастерта кандидат Стриженкото шүүгдэшөө. Уладахи хюлгэ дээрэ наадаһан Красноярскын шатаршад Лапин, Шагеев гэгшэд үшөө хоёр очко командадаа асарна.

Манай технологическа институдай командын түлөөлэгшэд Самарин Хабухаев хоёр хэдэн часай туршада наадаһанай удаа Эрхүүгэй Гарань, Тюньков гэгшэдтэй тэнсэхэ. Черноскутова диилдэшөө. Шатаршад Пуртов, Шадрин гэгшэд баһал шүүгдэһэн байна. Манжигеев Трейбиц гэгшэдэй парти хойшолуулагданхай. Эндэ Манжигеев муу байдалтай. Тиигэжэ эдэнэрэй уулзалга 4:1 тоотойгоор болюулагданхай.

Хүдөө ажахын институдай команда энэ үдэр наадаагүй.

Хоёрдохи уулзалга. Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр амжалта туйлаһан Эрхүүгэй шатаршад Алтайһаа ерэһэн айлшадтай наадахадаа, шанга шангаа тэрэгэ добтолгонуудые хээ. Үсэд нэтэрүүгээр добтолһон эдэнэртээ алтайнхид харюу үгэхөөр наадажа, Румянцев Тюньковынь шүүжэрбэ. Хоёрдохи хюлгэ дээрэ наадаһан Маракушкин Сухановые шүүжэ, наадаанай тоо 1:1 болоно. Эрхүүгэй шатаршад Мурадьев Янвүк, Гарань, Румянцев гэгшэдые шүүжэ, тоогоо 4:2 болгоно. Тиигэжэ эдэнэр 12-һоо 8 очкотой түрүүлжэ ябана.

Энэ үдэр Буряадай хүдөө ажахын институдай команда Зүүн-Сибириин технологическа институдай шатаршадтай наадаа. Республикын чемпион Лубсама Гармаева Черноскутоватай наадахадаа, арай гэжэ тэнсэхэ. Шатаршан Самгилов Шадринтай наадахадаа, хэзээ хэзээнэйхинһээ һулаар наадажа, шүүгдэшэнииинь халагламаар. Сумкин Самаринай урдаһаа сухаришагүй шанга добтолгонуудые хэжэ, шүүһэн байна. Мункоев Хабухаевые амархан шүүжэ, хоёрдохи очко командадаа бэлэглэнэ. Тиигэжэ байтар Манжигеевтэй наадаһан Гармаев үлүү бодотой болоһондоо хүхижэ байһаар, өөрөө шүүгдэшэнэниинь халтай. Данчинов Пуртовые шүүһэн байна.

Түрүүшын үдэр хойшолуулагдаһан партиин наадагдаһанда Манжигеев Трейбиц хоёр уулзалгаяа үргэлжэлүүлэв. Шатаршан Манжигеев наадаа сэбэр һайнаар үргэлжэ, тэнсэжэ һалаа.

Хоёр уулзалгын удаа Эрхүүгэй команда 8,5 очкотой түрүүлжэ ябана.

А. Игумнов.

Хилын саанаһаа

Кубын президент совет эрдэмтэдтэй уулзаба

ГАВАНА, мартын 27. (ТАСС). СССР-эй Наукануудай академиин эрдэмтэд эндэ ерээд байнхай. Кубын Республикын президент Освальдо Дортикос правительствын байшан соо эдэ эрдэмтэдтэй уулзаа. Кубада научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хүгжөөхэ тухай, научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэхэ талаар СССР-эй Наукануудай академин болон Кубын Республикын Наукануудай национальна академиин хоорондо харилсаа холбоо байгуулха тухай президент Дортикос болон совет эрдэмтэд сейсмолог Д. Кирнос, метеоролог Н. Русин, биолог Е. Гурьянова гэгшэд һанамжануудаа мэдэлсээ.

Латиин Америкэ Кубада талархана

НЬЮ-ЙОРК, мартын 27. (ТАСС). Кубатай һанал нэгэдэлгын конгрессые таһалдуулха эрмэлзэдэг Холбоото Штадуудай тусхай тушаалта хүнүүдэй, тэдэнэй Бразилидахи дипломатическа түлөөлэгшэдэй баалалта хэбэшье, Кубын революцие хамгаалха хүдэлөөн ургажа, бэхижэжэ байһаар.

Пренса Латина агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Сан-Паулада (Бразили) үсэгэлдэр болоһон митингдэ хэдэ мянган хүн хабаадаа.

Куба «һүйдхэлтэ ябуулга хэнэгүй. Тэрэ капитализмые өөрынгөө орон дотор усадхаад, социальна тааралмжатай ёһо гурим тогтоогоо» гэжэ полковник Луис Байардо митинг дээрэ үгэ хэлэхэдэ, сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро мэдүүлээ.

Национальна конгрессэй депутат Сид Франко, барилгын хүдэлмэришэдэй профсоюзай хүтэлбэрилэгшэ Жоао Лоузада болон бусад олон хүн митинг дээрэ үгэ хэлээ. Кубада эсэргүүгээр Холбоото Штадуудай хэдэг ээрхэг түримхэй аашануудые тэдэнэр бултадаа элишэлхэ зуураа, Кубын революциие дэмжэхэ хэрэгтэ Бразилиин үргэн олон арад зониие элсүүлэн эмхидхэхээр шиидэнги байһанаа харуулаа.

Кубатай һанал нэгэдэлгын Латиноамериканска конгрессые дэмжэһэн үгэ национальна конгрессэй депутадууд болон Бразилиин урдын президент Жанио Куадрос гэгшэд хэлэһэн байна. Кубатай һанал нэгэдэлгын конгрессые энэ түбиин бүхы оронуудта дэмжэнэ. Юристнүүд - демократ у д а й уласхоорондын ассоциацин Чилиин отделени Сант-Ягодо (Чили) мэдүүлгэ тунхаглаа. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Кубадахи аха дүүнэрнай гансаардангы бэшэ, тэдэндэ бүхы Америкын, бүхы дэлхэйн арад зон талархана».

Конгресс заабол үнгэргэгдэхэ!

РИО-де-ЖАНЕЙРЭ, мартын 28. ТАСС-ай тусхай корреспондент Е. Ельшов иигэжэ дамжуулна:

Кубатай һанал нэгэдэлгын Латиноамериканска конгресс ямаршье ушар байдалай тохёолдобол, заатагүй үнгэргэгдэхэ, хэрбээ Рио-де-Жанейрэдэ тэрэниие үнгэргэхэ хэрэгтэ хэн нэгэнэй һаад ушаруулаа һаань, энэ конгресс ондоо городто үнгэргэгдэхэ.

Конгрессэй эмхидхэлэй комитедэй хүтэлбэрилэгшэдэй һанамжа иимэ байна.

Кубатай һанал нэгэдэлгын национальна конференци Нитерое городто амжалтатайгаар болоод үсэгэлдэр дүүрэһэ. Тэрэнэй түрүүлэгшэ генерал Гонзага ТАСС-ай корреспондентдэ иигэжэ мэдүүлээ. Зүбшэхэ зүйлэйнгөө бүхы пунктнүүдаар конференци шухала шиидхэбэринүүдые баталан абаа. Тусхайлбал, арадуудай өөрыгөө тодорхойлхо, империалистнүүдай ээрхэг түримхэй түсэбүүдтэ эсэргүүсэн Кубые хамгаалха асуудалнуудаар резолюцинууд баталан абтаа.

Бразилиин делегаци конгрессэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха. Конгрессэй нээгдэхэ үдэрэй үглөөгүүрһөө бэлэдхэл хэхэ комиссинууд хүдэлжэ эхилхэ.

Урдань тодолон олдоһон байрада—мүнөө сэрэгэй полициар хүреэлэгдээд байһан Бразилиин хэблэлэй ассоциацин байшан соо конгрессые үнгэргэхын тулада эмхидхэлэй комитет ехэ оролдолго гаргажа байна.

Националистическэ парламентска фронтын ударидагша Сержио Магальяес, депутат Леонел Бризола гэгшэд конгрессые Рио-де-Жанейрэ городто үнгэргэхэ найдуулга үгэхэ тухай федеральна засагархидта эрилтэ хээ.

Энээн тухай мэдэхэдээ, Гуанабара штадай губернатор Ласерда өөрынгөө заналтые дабтаһан байна. Бразилиин хэблэлэй ассоциацин байшан руу «ороһон» конгрессэй делегадууд арестовалагдаад, сүүдтэ үгтэхэ гээ.

Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Эрмес Лима телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ. Ласердын толгойлдог бүлэг «орон дотор суртал бодолой талаар хашалта хабшалта хэхые» һэдэнэ, «республикын мүнөөнэй правительствые һуларуулхые» эрмэлзэнэ.

Хамааралсахагүй, арадуудай өөрыгөө тодорхойлхо гол ёһонуудые Бразилиин правительство урда мэтэ баримталан гээд сэрэгэй дээдэ һургуулида курсантнуудай нээгдэхэдэ Лима хэлэһэн байна.

Эмхидхэлэй комитедэй нэрэ дээрэ олон тоото телеграммануд ороно, тэдэнэй авторнууд конгрессые амаршалха зуураа, амжалтатайгаар хүдэлмэрилхыень хүсэнэ.

МНР-тэ һунгалта болохонь

УЛААН-БААТАР, мартын 27. (ТАСС). МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай, аймагуудай болон сомонуудай нютагай арадай хуралнуудай ээлжээтэ һунгалтанууд 1963 оной июниин 9-дэ үнгэргэхэ тухай Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй тогтоол эндэ толилогдоо.

Австриин шэнэ правительство

ВЕНЭ, мартын 27. (ТАСС). Канцлер Альфонс Горбах түрүүтэй Австриин шэнэ правительство байгуулагдаа.

Австриин социалис партиин түрүүлэгшэ Б. Питтерман вице-канцлерай тушаалда үлэхэ байна.

Бахана бүтээлгын нюуса

Ленинградай олон тоото архитектурна ансамблиин дунда шалгарма гоёор бүтээгдэһэн газар—Дворцово талмай болоно. Тэндэ бодхоогдоһон Александровска бахана тэрэ талмайн шэмэг. Энэ бахана Наполеониие илаһанай хүндэлэлдэ Исаакоевска сүмын барилгашан Монферранай проектээр 1834 ондо бодхоогдоһон байха.

Финскэ тохойн эрьедэхи боржон (гранит) шулуу хоёр жэлэй туршада малтан тэрэ бахана абаһан байна. Энэ хүдэлмэри лоом болон балтаар хамхалан малтагдажа хэгдэһэн байха. Абтаһан тэрэ шулуу хайжа, 47,5 метр үндэртэй бахана хэхэ гэһэн хүдэлмэри олон хүнэй һүрөөр удаан бэлдэгдэһэн байгаа. Энэ асари томо хүшэнгэй һүри мянга гаран бэхижүүлэгээ зөөжэ хэгдэһэн байна. 1400 солдат тэрэ бахана хушуугээр мүхарюулан байдаһаа асаржа бодхооһон гээ.

600 тонноһоо дэшэ хамжүүртэй энэ асари томо бахана 130 жэл соо хүдэлшэгүй бүхөөр тогтон һууна. Монферранай нарин наряо бодолготойгоор бодхооһон бахана артиллериин һомой тэнэрэлгэдэ, авиабомбын тэһэрэлгын долгиндо заашье хүдэлөөгүй. Тиибэз тиитэр Петербургын нэгэ элитэ хананай һүүлээр Дворцово талмайда дээгүүр тэрэниие шарэжа гарахые морихоор хориһон гээлэхэ. Юуб гэхэдэ, шанга һайнаар бодолдо тэрэ бахана унажа болохо байгаа гэжэ айһан юм ха.

(Календарьһаа абтаба).

Сагай угаари

Улаан-Үдын гидрометеобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика соомнай баага зэргэ үүлэтэй байха, шинг нойто бадаг орохогүй. Баруун хойноһоо һулахаанаар һалхилха. Улаан-Үдэ хотодо үглөөгүүр 4—6 градус хүйтэн, үдэртөө 2—4 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур
1963 оной мартын 30.

Манай адрес, телеф...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ле...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. ре... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жи... —24-74, сельского хозяйства—47-59, советско... и культуры, литературы и искусства—34-05, ... транспорта, информации—35-14, писем и работ... отдел переводов и корректорская—35-95, бухг... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министе... Бурятской АССР.

Н000387.

ИРАН, 20 ... гуулгадаһан ... болон поликл... хүн зоной дунд... лонхой. Врачи... дахаһаа һурагш... аргалуулхы ... Үбшэнтэндэ ... дадаг, эмнэлг... дые хэрэглэдаг... түлалдаг дээр... нууд нютагай ... таа ёһоорой ... дээрэ (зүүн ... дахи советскэ ... 2. Больницын ... И. К. Мохунь ... байна.

ТАСС...

Тобшо...

▲ ООН-ой ... хы далхэй ... үхибүүд эдээ ... дээрһаа уласы... рагдажа, зобод... ▲ Мартын ... зар таркалан ... нүүдэй 70 ... мотыга гү, ал... газараа ажалдаг... ▲ ЮНЕСКО-... директор Рене ... хан сонсхоһон... дааааа үшөө 70... гүйсэһэн хүнт... жэ шадаһагүй ... ▲ Эртэ ... гүүдые холы... тулада «Почти ... гайнуд хүргэ... даhаар гулабхад... гүй түргэнэөр ... ▲ Каншалот ... нутын турша ... юм. Тэрэ ... урда тээ 60—... гөөр амилдаг. ...

(Газе...

Алта хул... бууде...

СВЕРДЛОВ... (ТАСС-ай кор... аюултай гэмт... маашадай, ... абагшадай, ... Ураалай прио... болон бусад ... хулгайлагшад ... ловскдо хоёр ... үргэлжэлөөд ... РСФСР-эй ... ылтай сесси... олон городуу... ха байһан ... Алта хулгайд... тэ шулуунууд... онхоо наймд... байдалые ... мүрдэн элиру... гэмтэд 40 ... алта, платин... бусад үнэтэ ... гайлаа гэжэ ... Тэдэнэр 3... ригэй хохид... байгаа.

СССР-эй Вер... нүүдэл сесси ... ков, Николай ... Ахмедов, Хача... бов гэгшэдые ... хэмжээндэ ... тэд Ковтун, ... ский, Малов ... жэлдэ хаалт... һэгдэһэн бай... гайшад болон ... —валюта ... элдэб бай... тада һүүхаар... мүрдэһэн ... автомашинау... усадхаад, тү... урьһаламжы... бусад үнэтэ ... дажа абтаа.

Сүүдэй ... ажалшад эн... энэгин һанал... гаа.

Редак... М...